

Masteroppgave.

*«Anvendelsen av traumebevisst omsorg i møte
med enslige mindreårige flyktninger»*

Universitetet i
Stavanger

Student: *Tamila Shamileva*

Veileder: *Thonette Myking*

Masterstudium i sosialt arbeid og sosialpedagogikk

August 2020

Innholdsfortegnelse

Masteroppgave.....	1
1. INNLEDNING	6
1.1 Bakgrunn for valg av tema.....	7
1.3 Problemstilling.....	7
2. AVKLARING OG AVGRENSNING AV NOEN SENTRALE BEGREP	8
2.1 Enslige mindreårige flyktninger	8
2.2 Traumebevisst omsorg.....	9
2.3 Miljøterapi og miljøterapeut	9
3. VITENSKAPSTEORETISK TILNÆRMING	10
3.1 Standpunkt-feminisme	10
3.2 Fenomenologi	11
4. METODISK TILNÆRMING OG METODISKE OVERVEIELSER	12
4.1 Utvalg av informanter	12
4.2 Informert samtykke	14
4.3 Egen erfaring som kilde	14
4.4 Datainnsamling	15
4.5 Transkribering.....	17
4.6 Temasentrert og personsentrert analyse	18
4.7 Validitet og reliabilitet	18
4.8 Forskningsetiske vurderinger	19
5. RELEVANT FORSKNING OG KUNNSKAP	20
5.1 TBO.....	20
5.1.1 Trygghet:.....	21
5.1.2 Relasjoner/tilknytning	22
5.1.3 Følelsesregulering/affektregulering:	23
5.2 Verktøy innen TBO	24
5.2.1 Toleransevinduet:.....	24
5.2.2 Den tredelte hjernen	24
5.3 Miljøterapeut som verktøy	26
5.4 Nyere forskning innen TBO	28
5.5 Kritikk av TBO	29
5.6 Grensesetting og konsekvenser.....	30
6. MILJØTERAPEUTERS OPPLEVELSE AV BRUKEN AV TBO	30
6.1 Kunnskap og opplevelse av TBO hos informanter	31

6.2	<i>Hvilke elementer opplever informanter bidrar til vellykket TBO?</i>	33
6.3	<i>Hvordan er forståelsen hos miljøterapeuter at de er selv verktøy og metoden i TBO?</i>	36
6.4	<i>Hvordan opplever informanter grensesetting og konsekvensbruk er ifølge TBO?</i>	38
6.5	<i>Hvordan er opplevelsen av kollegaskapet for vellykket bruk av TBO i praksis?</i>	40
6.6	<i>Hvilke utfordringer opplever informanter det kan oppstå i det daglige arbeidet?</i>	42
7.	DRØFTING AV DET EMPIRISKE MATERIALET	46
7.1	<i>Hvordan opplever miljøterapeuter at de kan oppnå de tre grunnpilarene i TBO i praksis?</i>	46
7.2	<i>Gjør TBO jobben med EMF lettere for miljøterapeuter?</i>	53
7.3	<i>Hvilke utfordringer møter miljøterapeuter i den daglige jobben ved gjennomføring av TBO?</i>	56
8.	KONKLUSJON	60
9.	AVSLUTTENDE REFLEKSJONER OG VEIEN VIDERE	61
10.	KILDER	63

FORORD

Arbeidsprosessen knyttet til denne masteroppgaven har vært lang, spennende og lærerikt. Den har også vært givende og utfordrende samtidig. Utfordringene var mest knyttet til at jeg kom i gang med prosessen når det var så mye annet som foregikk at jeg ikke fikk nok tid å fokusere med på skrivingen.

Jeg vil rette stor takk til alle informanter som stilte opp og delte sine tanker og erfaringer.

Jeg vil også takke veilederen min Thonette Myking som har alltid vært støttende, hjelpsom og motiverende. Thonette fikk alltid troen min på at jeg klarer dette tilbake. Tusen takk, Thonette, for at du har alltid stilt opp for meg og gitt meg gode faglige kommentarer og den pushen jeg trengte.

Sist, men ikke minst vil jeg takke mine nærmeste. Den omsorgsfulle og forståelsesfulle datteren min som har gitt meg tid til skriving. For sine 7 år vet hun veldig mye om prosessen rundt skrivingen av masteroppgaven og grunnpilarer i traumebevisst omsorg.

Min mor som alltid sa at jeg kommer til å klare dette og støttet meg gjennom hele skriveprosessen.

Og mine venner som ga meg fine stunder selv om jeg ikke var fullt tilgjengelig. De har også holdt ut alle mine sammenbrudd og snakk om skriving. Kommer til å være evig takknemlig og ydmyk at jeg er så heldig å ha så fantastiske folk rundt meg.

SAMMENDRAG

Tema for studien er bruken av traumebevisst omsorg i møte med enslige mindreårige flyktninger. Bakgrunn for valg av tema er et ønske å få mer innsikt hvordan miljøterapeuter opplever bruken av TBO i praksis. Studiens funn diskuteres i lys av relevant teori om TBO. Studien har et kvalitativ design med semistrukturert intervju som metode for datainnsamling. Funnene viser at ansatte har stort sett positiv innstilling til TBO. Å være alltid traumebevisst i det miljøterapeutiske hverdagen oppleves som utfordrende. Informantene har god kunnskap i TBO men noe manglende forståelse av sammenhengen mellom de tre grunnpilarer: trygghet, relasjon og affektregulering. Informantene er kjent med verktøyene innen TBO men de er ikke brukt i møte med ungdommene. For at ungdommen skal bli kjent med sine triggere og reaksjonsmønstre trenger de også kjennskap til de ulike verktøyene innen TBO. Funnene viser at informantene opplever det er vanskelig å være «metoden», finne sin egen måte å jobbe på og være en del av en sammensatt personalgruppe. Informantene opplever også at TBO kan være tvetydig når det gjelder bruk av konsekvenser. Det er et ønske om tydeligere forklaring rundt bruk av konsekvenser eller alternative måter å håndtere krevende og utfordrende atferd på. TBO er den rådende forståelsesrammen ved organisasjonen der informantene jobber. Informantene understreker viktigheten av å ha individuell tilnærming til ungdommene da de opplever at TBO ikke kunne brukes i møte med alle i den målgruppen.

1. INNLEDNING

I de siste årene har det som betegnes som traumebevisst omsorg (heretter kalt TBO) i stadig større grad blitt anvendt i møte med enslige mindreårige flyktninger (heretter kalt EMF). I dag foregår det en systematisk opplæring av blant annet miljøterapeuter i forhold til ulike kurser iverksatt av Regionalt ressurscenter om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS). En rekke forskere har også undersøkt bruken av TBO og har kommet til ulike konklusjoner. Slik har Hauger (2017) i sin studie konkludert med at bruken av TBO er noe begrenset, da det ikke er nok søkelys på bruk av forståelsesrammen i det daglige miljøterapeutiske arbeidet. Det fremkommer også at de intervjuede brukte prinsippene i TBO i ulik grad. Funnene viste at gjennomføring av TBO ikke er gjennomgående traumebevisst tilnærming (Hauger, 2017, s. 100)

Skårdalsmo og Harnischfeger (2017) har gjennom rapporten «Vær Snill. Råd fra enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger til voksne» intervjuet sekstiseks EMF før de fylte 15 år. Barna kom med noen råd til voksne som jobber med dem. Ved bruk av tematisk analyse ble fire viktige råd kartlagt: «Vær snill», «Prøv å innta mitt perspektiv», «Hjelp meg» og «Gi reglene mening». Konklusjonen ble at rådene bærer en del utfordringer for voksne for å gjennomføre dem i praksis. Utforingene går på at de voksne må være villige og i stand til å tilby seg selv som tilknytningspersoner. Dette skal gjøres ved å holde balanse mellom den profesjonelle og personlige relasjonen, samtidig som de må forholde seg til institusjonens rammer og ha individuell tilnærming til hvert enkelt barn. Asland (2017) har i sin studie konkludert med at rådene fra EMF var representerende for de grunnpilarene som er styrende i TBO. Samtidig viser funnene hennes at TBO som rammeverk er ikke nok til å støtte EMF sin utvikling. Hun påpeker at TBO dekker behov i forhold til traumer, men at det er behov for andre sosial pedagogiske teorier som dekker andre behov til ungdommene.

Når jeg jobbet med EMF, ble jeg opptatt av hvilke erfaringer andre miljøterapeuter sitter med og hvilke utfordringer de kommer over ved anvendelsen av TBO. Denne studien skal derfor handle om miljøterapeuters opplevelse av TBO i praksis.

I den første delen vil det bli lagt vekt på avklaring og avgrensning av begreper og vitenskapsteoretisk tilnærming. Kapittel 4 handler om metodisk tilnærming og metodiske overveielser. I kapittel 5 vil det bli lagt vekt på relevant forskning og kunnskap. Fra kapittel 6

vil det empiriske materialet bli fremstilt og drøftet. Deretter følger konklusjon og avsluttende refleksjoner.

1.1 Bakgrunn for valg av tema

Jeg har i noen år vært ansatt på et bofelleskap for EMF. I min jobb med denne målgruppen har jeg undret meg hvordan vi bruker kunnskap om TBO i det daglige møte med ungdommer. En sosionom som jobber med EMF, sa: «Vi snakker om at de handler som de handler på grunn av traumer. Men hvorfor hadde de ikke traumer under flukten til Norge? Det krever mye innsats og utholdenhet å gå fra Midtøsten til Norge til fots. Så kommer de her og blir plutselig lamme og traumatiserte. Dette gjør meg skeptisk». Utfra hennes bemerkning er det tydelig at traumevirkning på menneskets hjerne og funksjon kan være utfordrende å forstå. I tillegg ikke alle ungdommer kan defineres som «traumatiserte» og da kan TBO føles som uaktuell i møte med dem.

I min praksis med EMF observerte jeg flere ungdommer som framstod tilsynelatende velfungerende, men som i realiteten slet med å komme gjennom dagen. Dette meldes også i rapporten fra folkehelseinstituttet (Oppedal, Seglem & Jensen, 2009, s.11). Det kan være en utfordrende gruppe å jobbe med hvor miljøterapeuten blir utsatt for avvising og frustrasjoner, følelse av å ikke gjøre en god nok jobb der egne stress – og følelsesfaktorer blir satt på prøve. Spørsmålet blir hvordan kan en miljøterapeut gjennomføre en tilpasset traumesensitiv jobb til tross for ovennevnte utfordringer.

TBO er en forståelsesramme og ikke en metode (Jørgensen & Steinkopf, 2013, s.10). Den gir ikke tydelig oppskrift på hvordan miljøterapeuter skal opptre i ulike situasjoner som oppstår i møte med EMF. Miljøterapeuten selv er verktøy og metoden (Jørgensen & Steinkopf, 2013, 11). Det legges mye ansvar for TBO i praksis opp til den enkelte ansatte. Jeg undrer meg hvordan bruken av TBO i praksis blir når det legges så mye ansvar på den enkelte ansatte og hvordan ansatte opplever det selv.

1.3 Problemstilling

«Hvordan opplever miljøterapeuter bruken av TBO i sitt daglige arbeid med enslige mindreårig flyktninger?»

Formålet med denne oppgaven er å finne ut hvordan miljøterapeuter opplever anvendelsen av TBO i praksis. Jeg ønsker å finne ut hvor mye av kunnskapen om TBO blir brukt i det daglige arbeidet med EMF og hvordan en kan tilrettelegge for å styrke miljøterapeuters praksis med TBO. Jeg håper med denne oppgaven å øke min egen kompetanse og kunnskap om TBO og samtidig bidra med å belyse opplevelsene til miljøterapeuter og utfordringer som kan oppstå ved anvendelsen av TBO.

2. AVKLARING OG AVGRENSNING AV NOEN SENTRALE BEGREP

Fokuset i denne studien er ansattes bruk og opplevelse av TBO. Jeg ønsker likevel redegjøre for noen sentrale kjennetegn ved EMF og TBO.

2.1 Enslige mindreårige flyktninger

EMF er barn og ungdom under 18 år som flykter til Norge uten foreldre eller andre som har foreldreansvar (Eide, 2012a, s. 16). Dittman og Jensen (2010) har kartlagt fem vanlige grunner gjennom litteraturstudien sin som forklaring til flukt hos barn: 1. drap av familiemedlemmer; 2. forfølgelse av ulike grunner 3. tvungen rekruttering til militære styrker (dette kan også være forklaring på hvorfor den største andelen av EMF er gutter); 4. krig; 5. menneskehandel (Thomas, 2003 i Dittman og Jensen, 2010). EMF betraktes som en spesielt sårbar gruppe. Dittman og Jensen (2010) avdekket gjennom sin litteraturgjennomgang at kunnskapen om den psykiske helsen hos EMF er begrenset. Det har blitt uttalt at FNs høykommissær for flyktninger i 1997 at EMF er den gruppen av flyktninger som har størst risiko for å ha utfordringer med tilpasning og utvikling av psykiske problemer (Dittmann og Jensen, 2010). Det er en gruppe som bærer kompleksitet i deres situasjon: det er barn som har vokst opp i krig, har opplevd overgrep, forfølgelse, tap av familiemedlemmer, krevende flykt uten en omsorgsperson og fattigdom (Dittmann og Jensen, 2010).

Tvetydige utfordringer rundt EMF innebærer også usikkerhet knyttet til jobben rundt dem og ulike syn på kompetansen og tilnæringsmåten de ansatte bør ha. Uklare formål og retning for arbeidet med enslige mindreårige fører til en privatisert praksis der den enkelte ansatte får

et stort personlig ansvar. Da sitter den enkelte ansatte med ansvaret for å løse denne tvetydigheten som gjelder ovennevnte dilemmaer (Eide, K., Kjelaas & Larsen, A.K.,2017, s.320).

2.2 Traumebevisst omsorg

TBO er en forståelsesramme som tar høyde for barn og unges historie og gir konkrete redskaper for å møte barn på mer utviklende måter. Denne forståelsesrammen forener utviklingspsykologi, stressforskning, nevrobiologi og traumeforskning. Den setter søkelys på viktigheten av det relasjonelle for å lindre smerte hos mennesker som har opplevd traumatiske hendelser. TBO skal bidra til kartlegging av traumeerfaringer og traumerelaterte plager hos barn (Jørgensen & Steinkopf, 2013, s. 10). I møte med traumatiserte barn vil en traumebevisst forståelse gi miljøterapeuter konkrete verktøy og bedre forståelse i møte med utfordrende og krevende atferd (Bath, 2008, s. 1). Hensikten med TBO er å bidra til en positiv utvikling hos barn og unge i kriser. En bedre forståelse for bakenforliggende årsaker på krevende og utfordrende atferd vil bidra at barna blir møtt med anerkjennelse og respekt (Jørgensen & Steinkopf, 2013, s 12).

2.3 Miljøterapi

Miljøterapi er en sammensetting av to faktorer: miljø og terapi. Miljødelen omhandler en profesjonell organisering der terapidelen skal foreligge. Terapidelen skal muliggjøre utvikling og forandring for ungdommen. Institusjoner er den primære arenaen for miljøterapeutisk arbeid (Mevik & Larsen, red. 2012, s. 102). Mangfoldigheten i institusjonsarbeid fører til at det er umulig å ha bare en teori eller en metode for miljøterapien. Uansett hvilken teori eller modell institusjoner følger er overordnede mål å skape et organisert og strukturert miljø for ungdommer for å gjøre dem klare for livet videre. Dette gjøres gjennom gjensidige og utviklende relasjoner, med barnets beste og utviklingssyn i ryggraden. Det som imidlertid viktig å huske er at miljøterapi er en sum av ideologien, teorien, metoden og holdninger. Det er altså helheten som skaper muligheter for endring og utvikling (Kvaran & Holm, 2012, s. 127). Miljøterapi har møtt en del motforestillinger som behandlingsform. Amble og Dahl – Johansen (2016) påpeker at det er viktig å anerkjenne miljøterapi noe mer enn omsorg i påvente av den «ekte» behandlingen hos spesialisthelsetjenesten. Målet med miljøterapi på en institusjon kan ikke være en «oppbevaring» (s. 21). Målet er at ungdommen skal oppleve

følelse av egenverdi, sosial kompetanse, ivaretagelse og være i stand til å tåle livets utfordringer på egenhånd. En slik tilnærming trenger både tid og tålmodighet fra miljøterapeuten (Amble & Dahl – Johansen, 2016, s. 21).

3. VITENSKAPSTEORETISK TILNÆRMING

Vitenskapsteori og vitenskapsfilosofi er styringsmekanismer for de valgene man tar i egen forskning (Thargaard, 2013, s.37). Forskningsprosessen setter forskeren foran en god del valg som bør være informerte og kunne argumenteres for (Ryen, 2002, s. 10).

3.1 Standpunktfeminisme

Ifølge Harding (1991) har vitenskapens verden vært preget av positivisme som innebærer en nøytralitet, verdifrihet og interessefrihet som skal bidra til en objektiv forskning (s.138). Den standpunktfeministiske retningen utfordrer denne verdifrie tenkningen og argumenterer at forskeren er like mye kunnskapsprodusent som forskersubjektet (Myking, 2015, s. 105 – 106). Standpunktteoretikere har vært opptatt å teoretisere og problematisere forholdet mellom teori og empiri, makt og kunnskap, vitenskap og politikk (Myking, 2015, s. 101). Myking har løftet frem noen posisjoner som Harding har fremstilt i ulike tekster. Hovedtrekkene ved standpunktforskning er at forskningen skal ta utgangspunkt i sårbare og utsatte grupper i samfunnet og forske for dem ved å belyse det som er vanskelig for utsatte grupper. Ved å forske med utgangspunkt i utsatte grupper skal også standpunktfeministisk forskning «study up», som innebærer å avdekke prosesser og maktsystemer som undertrykker sårbare grupper (Myking, 2015, s. 106). Harding påpeker at ved å utforske verden fra den sårbarens ståsted bidrar vi til avdekking av fenomener som ikke gjelder de som sitter i maktsystemet (Harding,2015, s.11). Harding kritiserer vestlig forskning og mener at forskningen i den verden støtter opp maktsystemer. Forskeren skal være lojal mot dem som er berørt av maktsystemet og skal forske for dem (Harding, 2015 i: Myking, 2015, s 105). Harding påpeker at : «...one central concern is to include in scientific decision making, the groups that heretofore have been excluded from participating in decision about research that has effects on their lives» (Harding, 2015, s. 11).

Forskningen skal bidra til det Harding omtaler som sterk objektivitet (Harding, 2015, s.11). Målet er å unngå det som kalles «gudetrikket», hvor forskeren ser på verden på en nøytral

måte (Harding, 2004 i Myking, 2015, s. 102). For at forskeren skal kunne bidra til sterk objektiv forskning skal han være reflektert over egne verdier, kunnskapsposisjonering og situerthet. Harding påpeker at å begrense forskningen med «nøytralitet» ville være det samme som å redusere forskeren til en transkripsjonsmaskin og på denne måten opprettholde interesser av dominerende grupper som undertrykker de sårbare (Harding, 2004 i Myking, 2015, s. 106). Harding setter seg kritisk til at oppdagelseskontekst ikke skal være like viktig som valideringskonteksten. Forskeren skal reflektere over sine verdier og kunnskapsposisjonering. I tillegg må det synliggjøres at forskningen er utviklet fra et standpunkt (Harding, 2004 i Myking, 2015, s. 105).

Grunnen til at jeg valgte standpunktfeministisk som vitenskapelig tilnærming i denne studien er at jeg er opptatt av å forske hvordan den sårbare gruppen av ungdommer som kommer uten omsorgspersoner blir møtt i hverdagen. TBO er en forståelsesramme som bidrar til at miljøterapeuter har mer forståelses og ikke-dømmende holdning til smerteuttrykkene som kommer til overflaten (Jørgensen & Steinkopf, 2013, s. 12). Etter min oppfatning spiller miljøterapeuter en viktig rolle for EMF da de har påvirkningskraft for deres emosjonelle tilstand og framtidig liv i Norge – det vil si miljøterapeuter sitter med makt i arbeid med EMF. EMF er en utsatt gruppe på grunn av flere faktorer som nevnt i 2.1. Miljøterapeuter er de nærmeste mennesker for EMF som skal beskytte deres psykiske helse og veilede til riktige valg i framtiden. Miljøterapeuter sitter med kunnskap om hvordan bruken av TBO foregår i praksis og hvor støttende det er for en gruppe med komplekse utfordringer.

3.2 Fenomenologi

Som supplerende posisjon vil jeg også anvende en fenomenologisk tilnærming. Det har sammenheng med at en fenomenologisk tilnærming ligger tett opp mot den metodiske og analytiske tilnærming i møte med mine informanter. Fenomenologi betyr «læren om fenomener» og har i ulike former vært brukt i filosofien helt fra Platons tid, men slik den er kjent i dag tar den utgangspunkt i filosofen Edmund Husserl (Jenssen, Kjørstad, Seim & Tufte, 2020, s. 109). Ifølge Jenssen (2020) har Husserls verk vært kritisert og debattert og fått nye tanker og linjer som har ført til den fenomenologien vi kjenner i dag (s. 109). Husserl mente at menneskets bevissthet er intensjonal, den er aldri tom og er alltid rettet mot noe (Thornquist, 2012, s. 84). Fenomenologi undersøker verden slik som vi opprinnelig og direkte opplever og erfarer. Den søker å forstå hvordan folk selv tolker sine handlinger og situasjon ut

fra eget perspektiv (Jenssen, 2020, s. 105). Det er et «innenfra» - perspektiv – å studere et fenomen utfra hvordan det kjennes for dem som lever i det enn å påtvinge forutbestemt virkelighet. En slik tilnærming fører også til et «nedenfra» - perspektiv. Hvis det kommer til en teori og en tar utgangspunkt i å beskrive den slik den gjennomføres i praksis, bygges den opp «nedenfra og opp» (Jenssen, 2020, s. 107). Husserl var kritisk mot tradisjonelle vitenskapsfilosofiske tradisjoner som satt skille mellom subjekt og objekt. Fenomenologi utforsker den levde erfaringsverden. Husserl vektlegger en slags dualisme der subjekt og objekt er bundet til hverandre (Thronquist, 2003, s. 84). Fenomenologi er opptatt av å forme en forståelse av den subjektive opplevelsen og enkeltpersoners erfaring (Thargaard, 2013, s. 40). Opplevelsene er avhengige av personens egen fortelling utfra deres interesser, bakgrunn og følelser. Dermed kan ikke disse opplevelsene forskes rent fra «objekt» - perspektiv. For eksempel i helsefaglige yrker er det slik at vi forstår brukere bedre gjennom deres egen oppfattelse av sin egen situasjon (Jenssen, et.al., 2020, s. 105). TBO er opptatt av bakenforliggende årsaker i form av opplevelser og tanker til ungdommen som kommer til uttrykk gjennom reaksjoner og atferd. Samtidig sitter miljøterapeuter med sine egne opplevelser om det å møte og stå i den daglige jobben med EMF. Fenomenologi retter oppmerksomheten mot den indre verden av informantene – slik den oppleves av dem. Fenomenologi bygger på en filosofi at verden er slik som vi oppfatter den. I de fenomenologiske studier beskrives erfaringer som oppleves felles for deltakere. Felles erfaringer gir et grunnlag til en forståelse av fenomenet som studeres (Thargaard, 2013, s. 41). I dette tilfellet blir TBO fenomenet som studeres og opplevelsene til miljøterapeuter gir et grunnlag til forståelse av fenomenet.

4. METODISK TILNÆRMING OG METODISKE OVERVEIELSER

Ifølge Jacobsen (2010) er forskningsbasert kunnskap et krav for fagutvikling som skal forme den praktiske yrkesutøvelsen (s. 16). Forskeren står overfor valg og «bortvalg» under forskningsprosessen som skal redegjøres og begrunnes. Å synliggjøre egne valg og ikke minst konsekvensene av valgene skal hjelpe andre å vurdere kvaliteten på forskningen (Jacobsen, 2010, 18).

4.1 Utvalg av informanter

Kvalitativt utvalg baserer seg på strategiske utvalg, dette innebærer at intervjupersoner skal være relevante i forhold til problemstillingen – de skal ha nødvendige kvalifikasjoner og egenskaper. Teoretisk utvalg er basert på at deltakere er hensiktsmessige for å utforske teoretiske perspektiver (Thargaard, 2013, s. 60). I dette tilfelle skulle utvalg av intervjupersoner styres av relevant teori – jeg trengte fagpersoner som har kunnskap innenfor TBO i arbeid med EMF. Jeg var interessert å intervju personer som har kjennskap til utfordringer det oppstår i den daglige kontakten med EMF og hvordan bruken av TBO foregår i det praktiske arbeidet. Jeg vurderte at det ikke var hensiktsmessig å intervju EMF da TBO er en forståelsesramme som de nødvendigvis ikke sitter med faglig kunnskap om. Det ville vært interessant å intervju dem for å få mer kunnskap om hva de forventer av miljøterapeuter, hvordan ulike miljøterapeuter opptrer i kontakt med dem og hvordan de vurderer hjelpen de får. Samtidig er problemstillingen min avgrenset til TBO og ved å intervju fagpersoner som har relevant erfaring og kunnskap får jeg mer nyansert beskrivelse av selve forståelsesrammen. I tillegg fordelen med å intervju fagpersoner og ikke EMF er at risikoen for å stille sårbare spørsmål faller vekk. En annen fordel er også at fagpersoner kan bidra med synspunkter som jeg ikke har tenkt på før og som de mener kan være relevante å belyse i denne oppgaven.

Eksklusjonskriteriene mine var ansatte på det bofelleskapet som jeg har jobbet på. Det var for nære relasjoner og kunne føre til etiske dilemmaer. Den nære relasjonen kunne prege intervjuet og sette kollegaene mine i en vanskelig situasjon hvor de følte at de må stille opp.

Etter at jeg ble ferdig med intervjuene og startet prosessen med masteroppgaven ble jeg nysgjerrig på hvordan ansatte som ikke har hatt opplæring i TBO møter og opplever ungdommer med komplekse traumer. Dersom jeg hadde intervjuet ansatte uten opplæring i TBO kunne det hjelpe å sammenligne håndteringen og opplevelsene til ansatte med og uten teori. Samtidig skal problemstillingen være presis og snever og sammenligning av ansatte med og uten teori hadde gitt oppgaven en ny vinkel og problemstillingen hadde blitt for stor.

For å komme i kontakt med intervjupersoner tok jeg kontakt med en overordnet fagleder for virksomheten via telefon og presenterte for henne prosjektplanen min og spurte om tillatelse og bistand til å finne 5 miljøterapeuter. Vi avtalte at jeg sender en kort beskrivelse av prosjektet til henne via epost slik at hun kan videresende den til miljøterapeuter på ulike institusjoner som var under samme tiltak for enslige mindreårige (Vedlegg 1). Vi ble enige

om at det er mer hensiktsmessig å intervjuje miljøterapeuter som melder seg frivillig enn at hun spør dem individuelt. Faglederen sendte e-post til miljøterapeuter på ulike institusjoner for EMF og fikk svar fra flere som viste interesse å delta i forskningsprosessen. Jeg fikk tilsendt kontaktinformasjon til fem informanter som ville stille opp for intervjuene.

4.2 Informert samtykke

Før selve intervjuet startet gikk vi gjennom det informerte samtykket som jeg hadde utarbeidet (Vedlegg 2). Informantene fikk også tydelig beskjed at de kan trekke sitt samtykke uten at det får negative konsekvenser for dem. Jeg brukte lydopptak som virkemiddel for intervjuene som alle informantene samtykket til. Det var flere som følte at det opplevdes litt ukomfortabelt å bli tatt opp på lydopptak. Informantene fikk beskjed at lydopptaket kan skrues av når de selv ønsker det. Det var ingen som trakk samtykke underveis eller ønsket å gjennomføre intervjuet uten lydopptak. Når intervjuene startet og informantene fikk sette ord og fortelle om et tema som er godt kjent for dem ble de mer avslappet og lydopptaket var ikke et problem lenger. Jeg ville være tilgjengelig under intervjuene og hvis jeg hadde vært opptatt av å ta notater hadde det vært mindre blikkontakt og oppmerksomheten min hadde vært mer på notater enn intervjupersonen. Jeg ønsket i tillegg å bruke sitater i studien min og da er det helt essensielt at utsagnene ordrett bevart (Thargaard, 2009, s. 112).

4.3 Egen erfaring som kilde

Ta utgangspunkt i dine egne erfaringer, men betrakt dem som hypoteser (Jacobsen, 2010, s. 119).

Utgangspunktet for denne undersøkelsen var egne erfaringer og observasjoner fra jobb med EMF. Dette er uproblematisk i seg selv (Jacobsen, 2010, s. 119). Samtidig preges undersøkelsen basert på egne erfaringer både av fordeler og ulemper. Fordeler med å forske egen kultur er at forskeren bærer på førstehåndskjennskap og deler mange erfaringer med deltakerne i undersøkelsen. Forskeren kan møte større åpenhet og ha lettere tilgang til informasjon ved at man kjenner til folk, kulturen og språket. I tillegg er det lettere for forskeren å erverve en forståelse av deltakernes situasjon. Det som kreves av forskeren ved gjennomføring av undersøkelsen basert på egne erfaringer er en bevissthet og kritisk blikk over gjennomføring, analysen og framstillingen av data. Forhåndsoppfatninger som forskeren har fra sine egne erfaringer kan skape problemer (Thargaard, 2013, s. 86). Forskeren kan ha

utviklet «blinde flekker» som fører til at forskeren får problemer å stille relevante spørsmål om situasjoner som er kjent fra før av og virker uinteressante for forskeren (Jacobsen, 2010, s. 86). Det er enklere for en som ikke har forhåndsoppfatninger å stille seg undrende til fenomenet for å oppnå en forståelse av kulturen. For en forsker som undersøker sin egen kultur blir det essensielt å distansere seg fra en situasjon som er godt kjent fra før av og se sin egen kultur fra et utenforstående perspektiv (Thargaard, 2013, s. 87). Ofte vil forskeren ha sterke meninger om fenomenet som formes på grunn av egne erfaringer. Forskeren må være forsiktig med styringsmekanismer i undersøkelsen og ikke ta en rolle som part i undersøkelsen. Forskeren skal «fjerne seg selv» og konstituere sin forskning basert på opplevelser og erfaringer til informantene. For at resultatene skal være gyldige må forskeren være bevisst på sin egen posisjon. Det skal foreligge åpenhet til å konfronteres med andres erfaringer (Jacobsen, 2010, s. 119). Jeg prøvde å være bevisst under hele forskningen over mitt eget ståsted, mine egne opplevelser og erfaringer. Samtidig opplevdes det som umulig å være helt nøytral når jeg skriver om et tema som jeg har både kunnskap om og erfaring fra. Hovedfokuset i denne oppgaven er opplevelsene til miljøterapeuter og jeg opplevde at dette var et godt hjelpemiddel å holde oppmerksomheten på deres opplevelser og være oppmerksom på mine egne.

4.4 Datainnsamling

Thagaard (2013) påpeker at ”formålet med et intervju er å få fyldig og omfattende informasjon om hvordan andre mennesker opplever sin livssituasjon” (s. 95). Og videre å få informasjon om deres synspunkter og perspektiver angående temaer som blir tatt opp. Det er den som intervjues som sitter med kunnskap og kontroll over det som skal formidles. I denne studien informantens perspektiv, kunnskap og forståelse om traumebevisst tilnærming som ble veiledende. Formålet med et intervju fra fenomenologisk perspektiv er å få nyansert informasjon og innsikt i personlige meninger. Hvordan andre mennesker opplever sin situasjon og deres synspunkter om forskningstemaet. Som nevnt tidligere fenomenologi undersøker verden slik som vi opprinnelig og direkte opplever og erfarer. Den søker å forstå hvordan folk selv tolker sine handlinger og situasjon ut fra eget perspektiv (Jenssen, 2020, s. 105). Det som informantene deler under intervjuet er formet utfra deres forståelse og oppfattelse av verden.

Jeg opplevde at det var en fordel at jeg selv jobbet på denne tiden med EMF. Jeg oppfattet at det var lettere for informantene å dele sine erfaringer med noen som har kjennskap til temaet utfra egen erfaring. Samtidig kan dette føre til utfordringer som ble nevnt tidligere.

Fire av intervjuene foregikk på institusjonene de jobbet på og det femte foregikk på felleskontoret til organisasjonen. Det var en spennende og givende erfaring å se hvordan ulike institusjoner er organisert. Intervjuene tok omtrent 40-60 minutter, noen litt kortere og andre litt lengre. Jacobsen (2010) skriver at resultatene vi kommer fram i en undersøkelse kan være skapt av selve undersøkelsen eller måten undersøkelsen er gjennomført på som kalles undersøkelseeffekt (s 19). Når informanter settes i en ny og kanskje ukomfortabel rolle, forblir de ikke upåvirket. Uansett hvor mye jeg prøver å legge det opp slik at informantene slapper av sitter vi i ulike roller. Undersøkelseeffekten kan være umulig å unngå og jeg tenker i en annen setting kunne informantene opptre annerledes og dele andre nyanser av sine tanker og opplevelser. Informantene blir satt i en posisjon hvor de blir bedt å dele sine private tanker, erfaringer og opplevelser med en ukjent person. Samtidig opplevde jeg at informantene var positive til å delta i en forskning om et tema som de hadde kunnskap og budskap om å formidle.

Det som var uvant for meg var å sitte med rollen som intervjuer, hvor formålet var å stille spørsmål og få tak i informanters opplevelser samtidig som jeg prøvde å holde meg nøytral. Det opplevdes unaturlig å ikke delta i samtalen. Samtidig var jeg bevisst at jeg må holde meg til spørsmålene for å ikke forstyrre informantenes synspunkter og opplevelser med mine egne. Jeg benyttet semistrukturert intervju som intervjuformat. Semistrukturert intervju kjennetegnes ved at det blir på forhånd utarbeidet en intervjuguide med fokus på hovedspørsmål uten fast oppsett på rekkefølgen og detaljer (Ryen, 2002, s. 99). Jeg hadde laget en intervjuguide på forhånd med spørsmål som var bygget rundt tema som jeg ville innom i løpet av intervjuet (Vedlegg 3). Samtidig dukket det opp oppfølgingsspørsmål for å få fyldig informasjon rundt spørsmålet. Jeg prøvde å stille åpne spørsmål slik at jeg kunne få mest mulig fyldig informasjon. Oppfølgingsspørsmålene og rekkefølgen varierte fra informant til informant og ble utformet utfra informantens personlige forutsetninger. Noen av informantene reflekterte helhetlig rundt tema mens andre svarte kort og konsist. I etterkant av intervjuene satt jeg med nye tanker, opplevelser og økende interesse for tema. Det var givende å snakke med ulike miljøterapeuter som satt med ulike opplevelser og meninger om TBO.

4.5 Transkribering

Intervjuene har blitt omgjort til tekst ved transkribering og analysert for å besvare problemstillingen. Transkribering innebærer å transformere lyd til tekst og dette er en krevende prosess som tar mange timer. Jeg merket at det var individuelt fra intervju til intervju hvor mange timer det tok. Variabler som spilte inn var dialekt, hastigheten på talen, hvor høyt og tydelig informanten formulerte seg. Jeg skrev ned dialektspråk under transkribering, men brukte bokmål i den endelige teksten. Dette ble gjort med hensyn til personvern for å bevare intervjupersonens konfidensialitet og integritet.

Til tross for at transkripsjon skal være så nøyaktig som mulig er den preget av begrensninger (Nilssen, 2012, s. 46). Ved transkribering presenteres det bare det verbale og faktorer som tonefall, blikk-kontakt, mimikk og gester dvs. generelt kroppsspråk som inneholder mye informasjon kommer ikke fram.

Det som er også verdt å bemerke er at det er forskeren som velger ut hva som er viktig å ta med i analysen. Sitater blir dratt ut fra helheten og organisert i kategorier og koder. Det vil si det ligger en tolkning til forskeren i det som er nedskrevet og presentert (Nilssen, 2012, s. 46).

Transkribering blir beskrevet som en viktig del av analyseprosessen som setter i gang nye tanker og ideer til koding (Nilssen, 2012, s. 47). Jeg merket selv under transkribering at jeg begynte ubevisst å merke ulikheter og fellestrekk og tema som var gjennomgående og kunne sorteres i koder. Etter en kort tid begynte jeg å legge til notater i kursiv for å gjøre det lettere for meg selv. I tillegg merket jeg at det er ikke alt jeg hadde fått med meg under intervjuene. Dette kan skyldes at det er mye informasjon som blir formidlet under intervjuene i tillegg til at intervjuer skal tenke på oppfølgingsspørsmål. Spesielt hvis det er semi-strukturert intervju som er tilfellet i denne studien. Jeg ble også veldig godt kjent med materialet mens jeg transkriberte og fikk et eierskap som ble en fordel i analyseprosessen.

Ideelt sett skulle jeg ønske at jeg transkriberte så fort som mulig etter hvert intervju. Jeg ventet med transkribering før etter at alle intervjuene ble gjennomført og jeg var godt i gang med teoridelen og metoddelen. Ideer som jeg fikk under transkribering, førte til at jeg måtte endre en del på teoridelen. Det anbefales å gjøre det så raskt som mulig etter at intervjuene er gjennomført fordi da er alt ferskt i minne og man kan få mer ideer før neste intervju blir

gjennomført. Hvis jeg hadde transkribert etter første intervju, kunne jeg i tillegg kommet på spørsmål som jeg kom på mens jeg transkriberte og som kunne være aktuelle å stille.

4.6 Temasentrert og personsentrert analyse

Jeg brukte firetrinns modell basert på beskrivelser av Thargaard (2013) for analysen av datamaterialet. Ifølge Thargaard (2013) handler analysen om å bli godt kjent med innholdet av data ved å lese strategisk gjennom transkriberte intervjuer og identifisere temaer/koding. Deretter skal datamaterialet som handler om samme tema plasseres i samme kategori. Inndeling i kategorier hjelper å få oversikt over sentrale temaer i materialet. Videre identifiseres mønstre og resultatet tolkes (s. 158 – 162).

Tilnærmingen i denne studien, er en blanding av temasentrert og personsentrert analyse. Temasentrert analyse innebærer en sammenligning av samme tema fra alle informanter slik at forskeren får mulighet å gå i dybden på de enkelte temaer (Thargaard, 2013, s.181). I temasentrert tilnærming er det ekstra viktig at informasjonen settes i sammenheng og helheten i intervjuet beholdes (Thargaard, 2013, s. 182). Personsentrert analyse retter oppmerksomheten mot personer og deres opplevelser (Thargaard, 2013, s. 158).

Jeg delte intervjuene i ulike temaer som «TBO», «avvisning», «utagering», «grensesetting», «konsekvenser», «debrifing», «veiledning», «å være samkjørt», «bruke tid», «regulere», «trygghet», «omsorg», «relasjon». Deretter delte jeg disse temaene i ulike kategorier. Slik ble «avvisning» og «utagering» en kategori for «utfordringer». Datamaterialet om trygghet, omsorg, relasjon og regulering ble en kategori om «TBO».

Det finnes mangfold av muligheter for gode programmer for å gjøre analysen enklere. NVIVO framsto som et velegnet program for min analyse som var lett i bruk og tilgjengelig for studenter ved universitetet.

4.7 Validitet og reliabilitet

Enhver kvalitativ forskning skal preges av pålitelighet og gyldighet som også betegnes som validitet og reliabilitet (Thargaard, 2013, 201). For at forskningen skal være tillitsvekkende må forskeren redegjøre for hvordan prosjektet utvikles. Forskeren skal ha et klart skille mellom informasjonen som er samlet under intervjuene og egne vurderinger. Relasjonen til

deltakere, konteksten og eget ståsted – er blant annet faktorer som skal beskrive og styrke gjennomsiktigheten i forskningen (Thaargard, 2013). For at informasjonen skal også være preget av gyldigheten eller reliabilitet skal forskeren være kritisk til egne tolkninger, til eget utgangspunkt og feltrollen. Gyldigheten kan også forsterkes ved at dataen fra forskning er overførbar til virkeligheten, underbygges med alternative tolkninger og det legges fram andre forskninger på området (Thargaard, 2013). Som nevnt tidligere har jeg jobbet selv med EMF og har kjennskap til TBO. Dette kan gjøre at jeg havner i en posisjon hvor jeg sitter med klare svar og forforståelse av tema. Med tanke på dette tenker jeg at det er positivt med standpunkt-feministisk vitenskapsforankring som blir brukt i dette prosjektet.

Standpunkt-feminisme anser både forskeren og forsknings - subjektet som likeverdige kunnskapsprodusenter (Myking, 2015, s 106).

Min egen erfaring og kunnskap kan brukes til nytte for forskningen så lenge jeg er bevisst på mine egne synspunkter og erfaring. Det som er positivt ved å intervju fagpersoner og miljøterapeuter er at de kan komme med informasjon jeg ikke kjenner fra før av og fortelle om erfaringer som jeg ikke har opplevd selv. Intervjuene kan belyse ulike sider av TBO i miljøterapeutisk arbeid med EMF. Jeg har framlagt en detaljert beskrivelse av innsamling av data, rekruttering av informanter, intervjuprosessen, relasjonen til intervjudeltakere og utviklingen av prosjektet generelt for at studien skal være pålitelig.

4.8 Forskningsetiske vurderinger

For å være gyldig må ethvert forskningsprosjekt følge forskningsetiske vurderinger. Dette innebærer at deltakere skal få informasjon om prosjektet, formålet med forskningen, deres rettigheter, informert samtykke, konfidensialitet, informasjon om at de kan trekke seg når som helst uten å gi en forklaring (Thargaard, 2013, s.26). Jeg gjennomførte alle nevnte punkter som det er beskrevet i avsnittene ovenfor. Jeg hadde planlagt å bruke lydopptak under intervjuene. Dette gjør prosjektet meldepliktig. Jeg sendte inn søknad til NSD og fikk godkjenning for å gjennomføre intervjuene med lydopptak (Vedlegg 4)

Forskningsetiske vurderinger innebærer en del dilemmaer når det kommer til tolkning av materialet. Forskeren må være lojal både til fagmiljøet og intervjupersoner. Det kan hende at intervjupersoner ikke kjenner igjen sine synspunkter i tolkningen av datamaterialet. I mitt

tilfelle hvor intervjupersoner er fagfolk vil dilemmaene være mindre utfordrende. Samtidig kan det hende at jeg framstiller data på en måte som de er ikke enige i.

5. RELEVANT FORSKNING OG KUNNSKAP

For å kunne besvare problemstillingen anvender jeg eget empirisk materiale ved å benytte dybdeintervjuer som nevnt tidligere i oppgaven. I tillegg kommer jeg til å bruke eksisterende forskning og kunnskap som er relevant for å utforske og besvare problemstillingen. Denne forskningen og kunnskapen blir brukt for å forstå og analysere datamaterialet jeg får fram i intervjuene.

5.1 TBO

Det er naturlig at det kreves en kompleks og langvarig behandling for barn og unge utsatt for traumer. Og naturlig nok diskuteres det alternativer til effektiv behandling – hvilke elementer det skal foreligge, hvilken form behandlingen skal inneha osv. Allikevel er det stor enighet om tre elementer som er viktige for enhver tilnærming innenfor traumebehandling: trygghet, relasjon og affektregulering (Bath, 2015, s.6). De tre pilarene bygger seg på at forbedringsprosessen fra traumer og kronisk stress skjer like mye utenfor terapirommet. Bath (2015) kaller det «healing in the other 23 hours» og han påpeker at *“healing starts with creating an atmosphere of safety: formal therapy is unlikely to be successful unless this critical element is in place”* (Bath, 2015, s. 6). TBO er en effektiv forståelsesramme som øker omsorgspersonens mot og håp i møte med krenkede barn. TBO gjør omsorgspersoner i bedre stand til å møte barn med respekt og anerkjennelse og ikke minst bidrar til økt forståelse på hva atferden til barna betyr. Miljøterapeuter skal prøve å forstå den enkelte ungdommen og deres livsverden – deres opplevelser, minner, triggere og reguleringsmekanismer (Jørgensen & Steinkopf, 2013, s. 10 - 11). TBO beskrives ofte som «huset» som bygges opp rundt barnet og omsorgspersonen. Metodene og verktøyene er «interiøret» (Jørgensen og Steinkopf, 2013, s. 11). Rekkefølgen er viktig, og huset må bygges på tre grunnpilarer som jeg skal beskrive videre i avsnittet. For at en arbeidsplass skal lykkes med å utøve TBO er det vesentlig at ansatte er kjent og deler samme teorigrunnlag (Øien & Hansen, 2018, s. 122).

5.1.1 Trygghet:

Trygghet innebærer noe mer enn bare fysisk trygghet. EMF som er plassert på en institusjon eller bofelleskap er langt vekke fra farene som følger med krigen og flukten, men det betyr nødvendigvis ikke at de opplever trygghet. Bruce Perry (2006) beskriver at traumatiserte barn er i konstant alarmberedskap (Perry, 2006 i Jørgensen og Steinkopf, 2013, s. 12).

Traumatiserte barn opplever ofte voksne rundt som trusler – ikke som en mulighet å få støtte og omsorg. Derfor blir opplevelsen av trygghet det viktigste. Howard Bath gjengitt i Gustumhagen (et.al, 2017) som har forsket på hva som hjelper i møte med barn og unge påpeker at omsorgspersoner må gjøre dem trygge at vi kan romme dem og livet deres (s. 110). Mennesker har innfødte speilnevroner som fører til speiling av emosjoner som det andre mennesket uttrykker. For eksempel når barnet møter oss med sinne, utagering eller ignorering er det en biologisk reaksjon å imitere barnets følelser. Den utfordrende atferden kan utløse kontrollerende og straffende reaksjoner hos voksne. Barn med svekket alarmsystem mangler ferdigheter å skille mellom trygge og utrygge miljøer og kommer til å reagere urimelig på mange situasjoner. For at barnet skal oppleve trygghet må de voksne være konsekvent i sine rolige og avbalanserte reaksjoner på barnets sterke følelsesreaksjoner (Jørgensen & Steinkopf, 2013, s. 12). Utfordringen blir dermed å møte smerten til barn og unge uten å påføre ny smerte med egne reaksjoner og svekket regulering av egne følelser. Traumatiserte barn og unge er sensitive og observerer nøye hvordan den voksne reagerer, opptrer, uttrykker med kroppsspråket og stemmebruk. For å være sikre at miljøarbeidere klarer å opprettholde følelsen av trygghet uten å havne i feller av speilnevroner er det viktig at miljøterapeuter er reflekterende over egne reaksjoner, har en fornuftig forståelse av traumer og får mulighet for debrifing av egne følelser (Bath, 2008, s 3).

Trygghet for et barn innebærer forutsigbarhet, medbestemmelse, tilgjengelighet og ærlighet (Bath, 2008, s. 3). Å ha følelse av makt og tilstrekkelig grad av kontroll over situasjoner som angår dem bidrar til opplevelsen av trygghet. Barn og unge bør møtes med anerkjennelse, som forutsetter at det er gjensidighet mellom miljøterapeut og ungdom (Aamodt, 2003, s.157). EMF sitter ofte med følelsen av avmakt. Følelsen av avmakt er frustrerende, nedverdiggende og angstskapende. Det er varierende hvordan mennesker håndterer avmakt. Noen reagerer med sinne og raseri og retter seg utover. Og det aggressive uttrykket kan ofte fremstå forsterket i forhold til årsaken (Lillervik & Øien, 2014, s. 28).

5.1.2 Relasjoner/tilknytning

Relasjoner handler om å bygge emosjonelt tilfredsstillende tilknytning mellom det traumatiserte barnet og omsorgspersoner (Bath, 2008, s. 4). Relasjon betyr samspill og samvær som er forbundet med dannelse. Trygge relasjoner er viktige for en sunn utvikling hos barnet gjennom støtte og stimulering, aksept og forventning (Mevik & Larsen, 2012, s. 111). Det som kjennetegner mange traumatiserte barn, er at voksne har ofte vært kilden til traumer eller ikke klart å gi dem støtte i traumatiske opplevelser. Med bakgrunn i dette forbinder barna ofte voksne med vonde følelser og møter voksne med unnvikelse og mistenksomhet (Jørgensen & Steinkopf, 2013, s. 12). Det kreves mye av den voksne å se vekk fra gjentagende avvisning og utagerende atferd og møte barnet gjennomgående med respekt og anerkjennelse. Det er omsorgspersonens oppgave å etablere en positiv relasjon til barnet for at barnet skal lære å endre vonde assosiasjoner med voksne. Ungdommer skal oppleve at det er trygt og godt å være i en relasjon til andre (Amble & Dahl - Johansen, 2016, s. 31 og s. 69). For at barn og unge kjenner tillit og trygghet skal miljøterapeuten være til stede, tilgjengelig og ikke la oppmerksomheten bli dratt mot andre oppgaver (Amble & Dahl-Johansen, 2016, s. 146). For at det skal være tillit og opplevd trygghet i relasjon til miljøterapeuten kreves det at miljøterapeuten er ekte, ærlig, oppriktig og seg selv i samspillet med ungdommer. Ungdommer er flinke å se den profesjonelle fasaden uansett hvor god den er (Skau, 2011, s. 94).

Miljøterapeuten skal også være oppmerksom på sin nonverbale kommunikasjon i samme grad som den verbale. Kommunikasjon er en av de viktigste redskapene i samspillet mellom mennesker. Fagfolk kommuniserer for å bidra til positiv utvikling og trenger god kompetanse i kommunikasjonsferdigheter. Miljøterapeuter kan også bruke kommunikasjon for å lære om ungdommer gjennom deres reaksjoner (Skau, 2011, s. 82). I møte med EMF er kommunikasjon et viktig element. Det er ofte ungdommer som har et annet morsmål og har begrensede norske kunnskaper. Miljøterapeuten skal være ekstra forsiktig med hvordan en uttrykker seg og forsikre seg at det ikke har oppstått misforståelser (Skau, 2011, s. 90). Begrensede kunnskaper i den verbale kommunikasjonen fører til at EMF blir ekstra sensitive på den non-verbale kommunikasjonen. Vår non – verbale kommunikasjon er ofte sterkere enn vi forventer. Kroppsspråket vårt kan enten undergrave eller bekrefte det vi sier med språket. Derfor bør miljøterapeuter være oppmerksomme at ordene, handlinger og væremåte samstemmer (Skau, 2011, s.90).

5.1.3 Følelsesregulering/affektregulering:

En av de mest mulige utfordringene for mennesker som har opplevd komplekse traumer er at de sliter å regulere følelser og impulser (Bath, 2008, s. 4). Affektregulering er evnen til å håndtere eksterne problemer så vel som indre reaksjoner og impulser. Evnen til å regulere følelser og impulser er en av de mest sentrale beskyttende faktorer for en sunn utvikling (Alvord og Grados, 2005 i Bath, 2008, s.4).

Traumatiserte barn har ofte manglet en omsorgsperson som har lært dem å berolige seg selv. Når omsorgspersoner setter ord på følelser lærer barna at følelser er naturlige, har et navn og kan gjenkjennes neste gang. Slik samregulerer omsorgspersoner med barna. Barn som har hatt vanskelig oppvekst har ofte svekket alarmrespons og regulering av følelser (Jørgensen & Steinkopf, 2013, s. 12). Da utvikler de sine egne regulerings - og mestringsstrategier. Strategiene kan være positive i visse tilfeller og skadelige i andre. Uten trygge og tillitsfulle omsorgspersoner kan mange traumatiserte barn og unge ty til usunne mestringsstrategier som avhengighet, kriminalitet og risikofyll atferd (Jørgensen & Steinkopf, 2013, s. 12). For eksempel selvskading er en utbredt mestringsstrategi for EMF når den indre smerten blir for overveldende. Omsorgspersonens mål blir da å vise forståelse for strategier som barnet har utviklet på egenhånd. Samtidig gi dem påfyll med omsorg og trygghet slik at barnet har mindre behov for å bruke skadelige mestrings og reguleringsstrategier og veilede dem mot tryggere og sunnere veier å håndtere stress på. Traumatiserte barn og unge trenger voksne som kan regulere sammen med dem når følelser blir overveldende. Den trygge voksne skal lytte aktivt, reflektere over opplevelser og sette ord på følelser (Bath, 2008, s.5). Forskning viser at det å anerkjenne og sette ord på følelser har beroligende effekt i seg selv. Barnet begynner å forstå at ubehagelige følelser er ikke farlige og at følelser har navn og kan kjennes igjen. Aktiv lytting bidrar også til selvregulering og forståelse rundt opplevelsene ungdommen har og har hatt (Jørgensen & Steinkopf, 2013, s. 12).

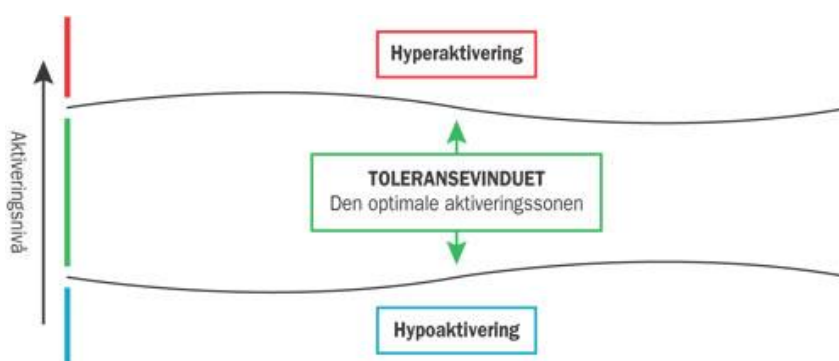
Det positive er at den delen av hjernen som er ansvarlig for regulering av følelser er også den mest plastiske delen og utviklingen av den er ikke bare begrenset til barndommen (Bath, 2008, s. 4). Forskningen viser at hjernen formes av bruken og de voksne som er rundt ungdommene kan lindre smerte ved å gi dem det de har manglet i livet (Dønnestad, 2015).

5.2 Verktøy innen TBO

TBO er direkte knyttet til hjernesystemene som er påvirket hos traumatiserte barn. Disse omhandler vansker knyttet til regulering av følelser, selvrefleksjon og selvforståelse. Med bakgrunn i dette har TBO søkelys på begreper som «den tredelte hjernen», «toleransevinduet», «samregulering», «time-in», «triggere». Forståelsen om disse begreper er nyttige å bruke i de daglige møtene med traumatiserte barn. Barn og unge får mer forståelse for sine følelser og reaksjoner. Dette kan bidra til bedre kontroll over sine impulser når følelsene er gjenkjennbare (Jørgensen & Steinkopf, 2013, s. 13). Jeg skal videre beskrive kort hva toleransevinduet og den tredelte hjernen er.

5.2.1 Toleransevinduet:

Toleransevinduet er den tilstanden hvor vi er i en normal emosjonell tilstand og er i stand til å reagere adekvat. Barn som har opplevd ulike typer traumer har potensielt smalere toleransevindu. Traumatiserte barn er særlig sårbare i krisesituasjoner og disse situasjonene kan gi en mulighet å lære barnet å komme tilbake til toleransevinduet (Jørgensen & Steinkopf, 2013, s. 13). Toleransevinduet er et verktøy som skal brukes i arbeid med traumatiserte barn. Toleransevinduet peker på det stedet som er best mulig for læring og regulering hos barn. Barnet skal verken være overaktivert eller underaktivert ved læringsprosess. Toleransevinduet er et nyttig verktøy i de praktiske møtene med ungdommene (Jørgensen & Steinkopf, 2013, s. 13)

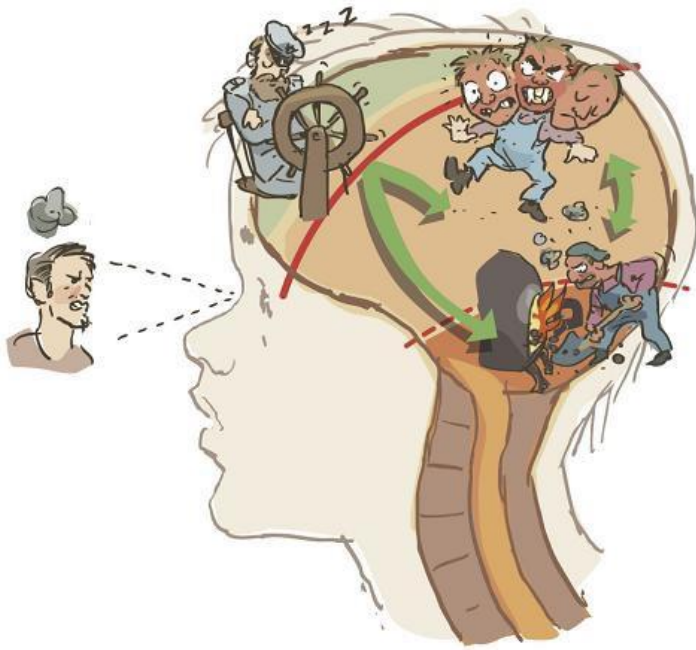
Figur 2. Toleransevindumodellen (Tilpasset fra Ogden, Minton & Pain, 2006).

<https://psykologtidsskriftet.no/fagartikkel/2014/07/regulering-som-nokkelbegrep-og-toleransevinduet-som-modell-i-en-ny>

5.2.2 Den tredelte hjernen

Den tredelte hjernen beskriver hvordan hjernen vår er delt i tre nivåer. TBO har introdusert en forenklet versjon av hjernefunksjonene: den øverste delen av hjernen vår blir kalt for «kaptein» (pre frontal cortex) som er tenkehjernen. Den delen er ansvarlig for at vi kan lære, reflektere, regulere, planlegge og ha kontroll. «Kapteinen» er fornuftig og kan tenke konsekvenser. Den midterste delen av hjernen er «maskinisten» (det limbiske system) hvor følelser, opplevelser og tilknytningssystemer er plassert. Den nederste delen er «fyrbøter» her lagres alt vi sanser, hører, kjenner, oppfatter og smaker (Dønnestad, 2015). Maskinisten og fyrbøter har ikke samme ferdigheter som kapteinen for å reflektere og tenke konsekvenser. Fyrbøter står for stresshormoner, og aktiveres ved behov og sender signaler videre til maskinisten. Illustrasjonen nede viser hvordan hjernen til et barn som har vansker med følelsesregulering fungerer. Her er det ikke kontakt mellom kapteinen og maskinisten, det vil si at fornuften og konsekvenstenkningen er ikke tilgjengelig. Maskinisten blir aktivert og sender faresignal til fyrbøteren som gjør at temperaturen stiger (Dønnestad, 2015). Traumatiserte barn har ofte vonde minner og følelser som er lagret hos maskinisten (i det limbiske systemet) og det kan derfor framkomme reaksjoner som virker ulogiske (Jørgensen & Steinkopf, 2013, s. 13) Derfor er det viktig for omsorgspersoner og for barnet selv å forstå at ikke all atferd styres av fornuften, men er styrt av maskinisten som bærer på vonde minner. For at barnet skal være i stand til å lære og utvikle seg er det viktig å jobbe med å utvide toleransevinduet. For å oppnå dette målet skal miljøterapeuten og ungdommen jobbe med forståelsen at traumene tilhører fortiden og jakte etter «triggere» som setter vonde minner og følelser i gang. Når ungdommen lærer å identifisere sine triggere som gjør at ungdommen detter ut av toleransevinduet, vil han kunne utvikle en forståelse av seg selv og sin egen atferd. Ungdommen skal få hjelp å forstå at «fight-flight-freeze» reaksjonene er ikke lenger nødvendige for overlevelsen. Han er sammen med trygge voksne som har omsorg for han og vil hjelpe han. Hvis en ungdom er utenfor toleransevinduet, skal miljøterapeuter bruke prinsippet om «time-in». Det er et motsatt prinsipp enn det vi fleste er vant til med «time-out». «Time-in» innebærer at den voksne ser at ungdommen har det vanskelig og foreslår å gjøre noe sammen, som kan roe ned og få ungdommen tilbake til toleransevinduet.

Figur 1. Den tredelte hjernen. Hentet fra RVTS – sør «Hjernen opplysning for barn» <https://rvtssor.no/aktuelt/33/hjerne-opplysning-for-barn/>

5.3 Miljøterapeut som verktøy

Å jobbe etter TBO innebærer at miljøterapeuten er modellen (Gustumhagen et.al., 2017, s.111). Av den grunn har TBO like mye fokus på miljøterapeutens fungering som på barn og unge (Jørgensen & Steinkopf, 2013 s. 14).

Dønnestad og Steinkopf (2017) skriver at miljøterapeuten er selv metoden i TBO og hovedoppgaven er å reflektere over seg selv, sine tanker, følelser og handlinger. Miljøterapeuten skal speile seg selv og være opptatt av hvordan barnet oppfatter han eller henne (s. 109). Det er miljøterapeuten som kan skape kontakt, relasjon, trygghet og hjelpe til med regulering. Miljøterapeuten må tørre å se seg, kjenne seg og klare å regulere seg. Miljøterapeuten skal være i stand å beholde roen og tryggheten for ungdommer uansett situasjonen og sterke reaksjoner som kan komme fra ungdommer (Gustumhagen et.al., 2017, s. 109 – 110).

Barn og unge som har levd med alvorlige påkjenninger utvikler væremåter som oppleves uadekvate og setter miljøterapeuten i avmaktsposisjon (Gustumhagen et.al, 2017, s.111). Miljøterapeuter blir utsatt for avvisning og det er noe som er ubehagelig for hvert menneske. Med avvisning følger skam og usikkerhet om sine evner. Derfor er det essensielt at miljøterapeuter tåler å bli avvist. De skal ha en forståelse at barn som er krenket har en mistillit til voksne og verden rundt seg (Amble & Dahl - Johansen, 2016, s. 149).

For å kunne hjelpe andre å regulere sine reaksjoner må den som hjelper være regulert selv. Dette innebærer noe mer enn å bare være rolig person. Miljøterapeuten skal ha tilgang til sin egen kaptein når ungdommen utagerer, avviser, provoserer osv. (Jørgensen & Steinkopf, 2013, s. 14). Miljøterapeuter er mennesker og det er umulig å være nøytral hele tiden. Jobb med EMF kan oppleves som berg-og-dale banen. Miljøterapeuter kommer stadig bort sin egen sårbarhet og feilaktighet. Etter slike hendelser er det ikke nok å gå hjem og «nullstille» sine egne følelser og reaksjoner. Disse følelser må tas på alvor for å få økt forståelse for sine egne trigger og reaksjoner. Dette kan gjøres ved å snakke med kollegaer, få veiledning og få hjelp til regulering av andre. Å se innover seg selv, å bli korrigert og få veiledning fører til at miljøterapeuten kan bli dyktigere i jobben sin og få enda mer sensitiv tilnærming til krenkede barn og unge (Gustumhagen et. al, 2017, s. 112).

Å samle barn og unge som har opplevd mangler og krenkelser sammen i fire vegger innebærer spenninger og daglige utfordringer (Skårderud & Sommerfeldt, 2013, s. 18). Miljøterapeuten trenger støtte og beskyttelse for å være i stand til å gjennomføre det daglige arbeidet i møte med ungdommer som har opplevd traumatiske hendelser. Det er vanskelig å være en hjelper uten å få noe igjen. Miljøterapeuter blir utsatt for kritikk, utagering og avvisning gang på gang (Amble & Dahl – Johansen, 2016, s. 174).

Hvis miljøterapeuten er ikke bevisst på belastninger som overføring av følelser, projisering, sekundærtraumatisering og speiling kan det føre til unngåelsesatferd som kan føre til avvisning av ungdommen for å unngå de ubehagelige følelser (Amble & Dahl – Johansen, 2016, s. 175).

Miljøterapeuter innehar ulike personligheter, historier, følelser, faglig bakgrunn og erfaring. En slik mangfold kan være både en fordel og en utfordring. I tilfelle der miljøterapeuter følger samme etiske retningslinjer og har samme holdninger, kan ulike personligheter være

utfyllende. For å få til en enhetlig gruppe bør det legges opp faste personalmøter og samtaler der personalgruppen tar opp etiske dilemmaer, utfordringer, triggere osv. (Skårderud & Sommerfeldt, 2013, s. 169). Det skal være rom for ventilering ved å dele sine egne primitive og aggressive reaksjoner uten å bli dømt eller skambelagt. Hvis personalgruppen ikke tilrettelegger for ventilering og debriefing blir det fort en ukultur at negative reaksjoner kommer fram på upassende plasser (Skårderud & Sommerfeldt, 2013, s. 235). En arbeidsplass må være preget av et klima der kollegaene ivaretar og anerkjenner hverandre. Vi er sosiale vesener og utvikler oss i et samspill med andre. For å kunne vokse og utvikle må vi våge å dele våre spørsmål, tanker og følelser. Det er menneskelig å feile og feilene skal brukes som nye læringsmuligheter (Skau, 2011, s. 149 – 150).

5.4 Nyere forskning innen TBO

Anne Skjerpen Hauger (2017) har gjennomført en kvalitativ studie hvor hun forsker om kunnskap og forståelse personalet har i arbeid med traumatiserte barn og unge, og hvordan denne kunnskapen brukes i praksis. Funnene i studien hennes viste at informantene hadde en grei forståelse av hva TBO innebærer. De faglærte hadde mer bevisst forhold til tilnærmingen og kunne gjøre rede for teori innen TBO. Hos de ufaglærte var kunnskapen ikke helt til stede, men de var også bevisste på holdninger og ferdigheter for å kunne skape god relasjon med ungdommene. De ufaglærte hadde en forståelse at ungdommene hadde gått gjennom traumatiske hendelser, mens de faglærte hadde i tillegg også en forståelse av hvordan de traumatiske hendelser kan påvirke atferden (Hauger, 2017, s. 96). Funnene i studien viste også at informantene hadde god kjennskap til grunnpilarene i TBO, men hadde hovedfokuset på trygghet og relasjon. Den siste grunnpilaren som er affektregulering, fikk mindre oppmerksomhet og det viste at informantene hadde ikke helt forståelsen på sammenhengen mellom de tre grunnpilarene. Hun konkluderer med at bruken av TBO er noe begrenset. Det ikke er nok søkelys på bruk av forståelsesrammen i det daglige miljøterapeutiske arbeidet. Det fremkommer også at de intervjuede brukte prinsippene i TBO ulikt og dermed er gjennomføring ikke er en gjennomgående traumebevisst tilnærming (Hauger, 2017, s. 100)

Line Asland (2017) undersøkte krav, utfordringer og muligheter som er knyttet til bruk av TBO i en bolig for EMF. Hun konkluderer med at det er mange krav som stilles til ansatte – i hovedsak stilles det krav til ansattes kompetanse om utviklingstraumer, smerteuttrykk og at barns behov skal være styrende i måten de blir møtt på av ansatte. I tillegg ble det avdekket

utfordringer knyttet til mengden av ansatte, kvaliteten og lengden på opplæring, og de ansattes individuelle kompetanse til å anvende TBO i praksis. Det ble også avdekket at økonomiske rammer er styrende for hvilket tilbud det foreligger avhengig av boligform om det er institusjon eller bofelleskap. Utfordringer er også knyttet til organisering av boligene og begrensede muligheter til individuell tilpasning. Det ble også konkludert at mulighetene til tross for ovennevnte krav og utfordringer er at barn som blir møtt med TBO kommer bedre rustet til voksenlivet. Hvis ansatte anvender TBO i praksis, kan de komme til en felles forståelse og felles fagspråk på hvordan de møter smerteuttrykk hos traumeutsatte barn (Asland, 2017, s. 53).

5.5 Kritikk av TBO

Howard Bath (2017) hevder at traumebevisst tenkning har ført til overreaksjoner og det virker som andre terapeutiske metoder har gått i skyggen (Bath, 2017, s.2). TBO som nevnt tidligere forklarer mange av utfordringer med bakgrunn i komplekse traumer gjennom oppveksten. Bath (2017) mener at mange utfordringer kan forklares med traumatiske opplevelser, men ikke alle. Mange barn og unge har utfordringer med utvikling, psykisk helse eller atferds utfordringer som er ikke knyttet til traumer. Han hevder i tillegg at TBO dekker ikke behov til alle barn og unge. Det er variasjon når det kommer til etnisk bakgrunn, psykisk helse, diagnoser og terapeutiske behov hos barn og unge (s.3). Bath (2017) mener at et perspektiv kan ikke møte alle barna på deres individuelle behov. Det er viktig å ta kunnskap fra ulike teorier for å kunne hjelpe barn med ulike årsaker til utfordringer. I tillegg er selve begrepet «traume» uklart da den brukes på flere måter. Ordet traume brukes om selve hendelsen, den opplevelsen av hendelsen og reaksjonen som kommer i etterkant. De fleste utfordringer blir forklart som utviklingstraumer, men hva med ungdommer som har vokst opp i en krigssone, men hatt god oppvekst? Hva hvis ungdommer har gått gjennom mye lignende traumatiske hendelsen, men opplevelsen av hendelsene og reaksjonen i etterkant er total ulik? Hva med barn som ikke har vært gjennom typiske traumatiske hendelsen, men har ikke fått kjærlighet og har opplevd dette som traumatisk? Bath (2017) foreslår derfor å bruke heller beskrivelser som «å leve med alvorlige påkjenninger» eller «kronisk alvorlig stress». Han hevder at vi må være stressbevisste i samme grad som vi er traumebevisste (Bath, 2017, s. 5). I tillegg kan selve begrepet «traume» og «TBO» oppleves som merkelapp for barn og unge. Barn og unge har et sterkt ønske for normalitet, være som «alle andre». Diagnoser kan være nyttige hjelpemidler for å kartlegge barns behov. Men de kan også føre til stigmatisering av barn og unge som allerede føler seg annerledes (Bath, 2017, s.6).

Bath (2017) påpekte at det er mange som har tatt i bruk TBO som mener at konsekvenser fører til re-traumatisering av barn og unge og bør derfor unngås i praksis. Bath påpeker at det er ikke konsekvenser, men straff som kan være re-traumatiserende (s.7). Konsekvenser må brukes sensitivt med barnets historie som «bakteppe» slik at voksne unngår å gi barn og unge en ny traumatisk opplevelse (Bath, 2017, s. 8).

5.6 Grensesetting og konsekvenser

Mevik og Larsen (2012) påpeker at voksnes kontakt med barn og unge er preget av belæring, irettesettelse og grensesetting utfra det voksne tror er best for barn og unge. Voksne har tendenser å beskrive barn med utfordringer som slemme, ukonsentrerte, late osv. Hvis barn ikke gjør som voksne krever møtes de med konsekvenser. Det som er utbredt er belønning ved å gi ekstra privilegier til barnet eller straff ved å frata privilegier. Voksne har fokus på den ytre atferden og tanken er at en kan få lydige barn bare ved konsekvenstenkning (s. 113). Holland (2013) skriver at uten en god relasjon vil voksne mislykkes med å sette grenser. Atferden hos barn og unge kan bli vanskeligere og låse seg fast. Han beskriver ulike stiler i møte med barn og unge. For å lykkes med atferdsendring skal voksne i møte med barn og unge ha en kombinasjon av god relasjon, nærhet, varme og kontroll (s.116).

Konsekvenser som voksne velger i møte med barn og unge som har utfordringer er lite gjennomtenkte. Tilpasset grensesetting og tilpasset konsekvensbruk etter barnets modenhet og atferd er dermed en rettferdig behandling av barn og unge (Holland, 2013, s. 114). Det er viktig at voksne snakker sammen og samkjører grensesetting og konsekvensbruk ovenfor barnet. I tillegg skal både grensesetting og konsekvensbruk være hensiktsmessige og forsvarlige. Voksne rundt barnet skal ha kunnskap om det de jobber med, være bevisste og ha evne til å reflektere over om grenser og konsekvenser gir ønsket effekt i møte med krevende atferd (Holland, 2013, s. 118).

6. MILJØTERAPEUTERS OPPLEVELSE AV BRUKEN AV TBO

I denne delen vil jeg presentere datamaterialet som belyser kunnskap og opplevelsen av TBO hos informanter.

Av personvern hensyn har jeg valgt å presentere deltakerne ved fiktive navn slik at leseren skal vite hvem av informantene jeg henviser til.

6.1 Kunnskap og opplevelse av TBO hos informanter

Rakel og Emma uttrykker at TBO ikke skal brukes som metode, men heller som hjelpemiddel eller innfallsvinkel for de voksne for at de skal klare å stå i denne jobben og forstå at ungdommer gjør så godt de kan. Ansatte skal vise at: «vi ikke gir oss», «har lyst å bli kjent» «vise at vi er trygge, forutsigbare voksne».

Vi bruker det mer som forståelsesramme, det er ikke metode. Forståelsesrammen liksom at hva er ungdommens smerteuttrykk er, hva er det som ligger bak atferd. Så er det mest sånn vi bruker det i hverdag litt sånn, de er ikke stygge for å være stygge, det er en grunn for det.

Det er ikke en metode eller noe, men å vise at vi ikke gir oss, at vi har lyst å bli kjent med dem, og liksom vise at vi er trygge, forutsigbare voksne.

Trine beskriver TBO som en «bevisstgjøring» og «forståelse» som viser betydningen av relasjonen og omsorg i kontakt med EMF som har vært gjennom mye vondt.

... det er bevisstgjøring hva ungdom har vært gjennom og hvilken betydning relasjon og forståelse og omsorg har for disse ungdommene.

Som Helene her nevner blir ungdommene beskrevet som «vanskelige» «umulige» eller «manipulerende» når de ikke forholder seg til grenser og rutiner hvis ansatte holder oppmerksomhet på atferd. Hun opplever at TBO har skiftet perspektivet fra det ytre til det indre.

Jeg husker det før jeg kjente til TBO så pleide jeg alltid å si «Men hva handler det egentlig om?», fordi fokus var på atferd «Å han er så vanskelig, han er umulig, han manipulerer» Og det å tenke «Skill, not will. Det finnes ikke vanskelige barn, men det finnes barn og voksne som har det vanskelig» og det er det som skal stå i fokuset. Det handler ikke om at vi ikke har viljen å gjøre det riktig, men at vi ikke har lært det. Og da trenger man hjelp.

Noen av informantene hadde jobbet i denne bedriften før TBO ble implementert. Rakel og Emma merket betydelig forskjell på tiden før og etter TBO. Informantene uttrykte at de begynte å forstå EMF mer og merke at de bærer på traumeuttrykk. De uttrykte også at en kan jobbe lenge med ungdommer uten å innse at det er ungdommer som har traumer.

...jeg føler at når du har lært og lest om traumer begynner du å merke det i møte med EMF...det kan dukke opp behov som du har aldri sett før.

Og hvis ikke du har informasjon om traumer kan du jobbe i lang lang tid uten å legge merke til at du jobber med ungdommer som har traumer.

Emma merket forskjell på hvordan de som har hatt kurs i TBO reagerer og hvordan ekstravakter som ikke har traumekunnskap forklarer og reagerer på hendelser og følelser.

Jeg merker jo at vi ser forskjeller hvis vi får inn en ekstravakt som har aldri jobbet med denne ungdomsgruppen før, det er fort gjort betegnelsen som at de er late, bortskjemte, eller andre beskrivelser når ungdommer ikke vil ting, ønsker ting eller har andre behov. Da er det viktig å ha den forståelsen om hva sårbarhet ungdommer har med seg, hvilke traumer de sitter med... jeg skulle ønske at ekstravakter hadde fått opplæring i TBO. For hvis ikke du har kunnskap i TBO er det fort gjort å jobbe utfra atferd.

Maia har en annerledes opplevelse og uttrykte at TBO ikke har innført noen endringer

Vi hadde ikke noen begrep på TBO før, vi hadde aldri hørt om det men vi har jo alltid jobbet etter TBO egentlig. Og da blir det veldig fokus å snakke om det, vi skal alltid begrunne alltid alt...nå har vi plutselig begrep «ok, det er triggere hans, det er toleransevinduet», men vi vet også fra før av at når de blir sinte ... vi visste ikke begrepet «toleransevinduet», men alle vet jo at når du er sint så er du sint... altså hjernen din har feilkoblet, og du må vente til personen har roet seg ned for å ha en samtale med han, jeg trenger ikke TBO for å fortelle meg det

Som det fremkommer her, er det delte meninger blant informanter om hvor viktig det er å ha traumeperspektivet med seg i møte med EMF.

Det kan være flere måter å tenke på og ikke bare den ene som vi har det, akkurat nå er det sånn at vi skal bare ha TBO i ryggmargen til alle ansatte, men jeg tror jo at i bunn og grunn at vi bør ha som grunnleggende mål at ungdommen skal oppleve omsorg og trygghet og det tror jeg at uavhengig av TBO de kan klare, at vi kan klare å nå det målet og det tror jeg også de fleste ungdommer opplever og det gjorde de før.

Maia opplever at det er frustrerende at det er så mye fokus på TBO og alt skal forklares utfra begreper som TBO har innført.

Rakel påpeker at mange situasjoner kunne vært unngått hvis ansatte hadde alltid jobbet traumebevisst.

Jeg tror at mange situasjoner kunne vært unngått hvis vi hadde alltid jobbet traumebevisst..i de situasjonene som har vært hos oss finner vi jo ut i etterkant at vi har kanskje ikke har

oppført oss traumebevisst eller brukt feil ord. Så det hjelper å jobbe traumebevisst for å avverge slike situasjoner.

Oppsummering.

Det er enighet blant informanter at en skal ha traumebevisst tilnærming til ungdommer som har opplevd vonde hendelser. Det skal være fokus på relasjon og trygghet. Flere av informanter opplevde at TBO bidrar til bedre forståelse av ungdommen. Det er flere som merker at de som ikke har opplæring i TBO har mer fokus på atferd og beskriver ungdommer med negative ord. De som har hatt opplæring i TBO bærer på en forståelse at atferd er ofte smerteuttrykk. Det ble delte meninger om TBO har bidratt til en endring i møte med EMF.

6.2 Hvilke elementer opplever informanter bidrar til vellykket TBO?

I denne delen har jeg kategorisert materialet som belyser hvilke elementer opplever informanter skal foreligge for å få til relasjon, trygghet og affektregulering i praksis. Det som har blitt nevnt er blant annet bruk av tid, brukermedvirkning, toleransevinduet, kommunikasjon, være åpen, ærlig og være til stede.

Det er jo selvfølgelig forskjellig fra ungdom til ungdom...men det handler om å bruke tid, tilstedeværelse, være tilstede når du er på jobb (Helene).

Det at de får stabile voksne, som ønsker å være der for dem og ønsker å bruke tid med dem er veldig viktig å vise (Rakel).

Skulle håpe at det var quick fix, men man finner fort ut at ting tar tid (Rakel).

... de har jo opplevd mye som er vondt, traumer...de stoler ikke på voksne. Det tar veldig lange tid på en måte å bygge opp relasjonen (Trine).

Når ansatte legger så mye av seg selv i jobben for å bygge relasjon og gi omsorg er det naturlig å forvente at ungdommer aksepterer det og det blir «quick fix» som Rakel sier. Men ansatte finner fort ut at det tar tid å få til relasjon. Ungdommer er ulike, men å vise ungdommen at du bryr deg og du er der etter eget ønske er viktig. Ansatte skal også være til stede på jobben og vise at de er til å stole på.

Helene uttrykker at det er nyttig å ta fram toleransevinduet når en snakker med ungdommen.

Vi oppnår ingen læring hvis der oppe eller nede i toleransevinduet. Det er jo litt med personalet og...hvis vi spretter opp vår toleransevinduet og det skjer jo i situasjoner...og da sier du kanskje sånne ting som du på en måte ikke bør si...sant...så da er det lettere på en

måte ta de i fredstid. Da er det mer læring ... da får de litt tid å reflektere «ok, hva var det som skjedde, hva var det som gjorde at jeg ble så sint?».

Flere av informantene snakker om når de selv kommer ut av toleransevinduet sitt. Det som informantene beskriver hjelper i en slik situasjon er å være ydmyk, åpen og ærlig.

Trine påpeker viktigheten å være bevisst om speiling. Hun mener at ansatte må beholde roen for å hjelpe ungdommen å bli rolig.

Jeg tenker da speiling...at vi ikke speiler de samme reaksjonene og følelsene som de har selv...at de ser at vi er rolige, at vi snakker med dempet stemme...ikke lar oss påvirke, men at vi prøver å hjelpe dem tilbake der de er ved å se på oss. For hvis på en måte...hvis en er sint og vi svarer ved å være sinte, da blir vi sinte begge to og oppnår du ikke noe godt verken for ungdommen eller deg selv.

Og det kan hende at en gjør feil og hvis en gjør feil så vær ydmyk og gå til ungdommen. «vet du hva nå mistet jeg helt hodet» og hvis ungdommen er kjent med toleransevinduet bare si «nå var jeg helt ute av toleransevinduet som gjorde at brølte på deg. Når du sa det du sa så ble jeg sint, jeg klarte ikke kontrollere meg», for det viser jo ungdommene at vi har følelser, at vi blir trigget, at vi reagerer på måten de oppfører seg på.

Maia mener derimot at det er viktig å vise ekte følelser. Hun tenker også at det er viktig element for å få en ekte og god relasjon. Maia utdyper ikke om det er noe som skal snakkes om i etterkant sånn som Helene nevner.

Sånn at de ser at hvis de oppfører seg som drittunge så har de faktisk en ekte reaksjon tilbake og at du kan bli sint og at de kan se at du blir såret av de tingene de gjør og de tingene de sier og det tror jeg faktisk de har godt av og jeg tror i lengden at det kan være med å bygge opp en reell og god relasjon, ikke sånn...fake, at det er bare illusjon at du har god relasjon.

Den samme oppfatningen har Emma. Ved at ansatte erkjenner feil og er ydmyke, viser de ungdommen at det er menneskelig å gjøre feil. Det er viktig å være ærlig om det og be om unnskyldning. Når ungdommen ser at ansatte ikke gjemmer seg bak profesjonaliteten, er det lettere for dem å relatere til ansatte. Og dermed bidrar det til sterkere bånd mellom personalet og ungdommer.

Så ser ungdommen at vi kan også være ydmyke og erkjenne at vi har gjort feil, det var ikke meningen å såre deg...jeg reagerte feil. Og hvis vi klarer å være ydmyke, så er det lettere å bygge relasjon.. det hjelper veldig.

En annen komponent som hjelper for å bygge god relasjon med ungdommer er å være reflektert og være bevisst over makten som ansatte innehar. For å få balanse i denne «makt – avmakt» relasjonen mener ulike informanter at brukermedvirkning er viktig.

Det er noe vi ansatte må være veldig bevisst på...for vi sitter med veldig stor makt over de hvis vi ønsker det, å bestemme over de og sette rammer for de. Det er viktig å bruke verktøy å få ungdommen med og bestemme.

Det ble nevnt av flere informanter at organisasjonen deres er bevisst på å inkludere ungdommer og få fram deres stemme.

... det er det jeg ser i jobben, for at ungdommen skal føle at de har noe å si for deres eget liv, skal de få lov å bestemme hva som er greit og ikke greit og den beste måten du gjør det på er faktisk å spørre de

Så har vi også formelle verktøy og som er godt å følge. At vi lager en plan med ungdommer, lage mål, hva de ønsker å fokusere på i den tiden du bor hos oss, hva de ønsker å utvikle.

Videre blir holdninger nevnt som en viktig faktor i jobb med EMF. Helene understreker at det er viktig å være bevisst egne holdninger, triggere, språket og være undrende.

Men TBO handler om holdninger, hvis jeg sier «han er en drittunge, han er manipulerende, fy søren så utakknemlig han er». Da blir jeg trigget...språk skaper virkelighet, hvis vi sier det «Han er bare vanskelig», så koss vil vi møte den enkelte ungdom? Det legger føringer på hvordan du møter den enkelte, på hvordan ansvar du tar i møte med den enkelte. Så det å tenke TBO som gode holdninger, det å være undrende, være interessert i den enkelte, hva er det som gjør at jeg synes det vanskelig å jobbe med deg? For det handler jo noe i meg selv, det handler nødvendigvis ikke om deg, men noe gjør som trigger meg, som gjør det vanskelig for meg.

Kommunikasjon har også blitt nevnt flere ganger av flere informanter. Det har også blitt nevnt at ungdommer er flinke å lese kroppsspråk og at EMF ofte har begrensede ferdigheter i norsk. Informantene forteller at EMF er nøye med å lese ansiktsuttrykket og kroppsspråket.

Jeg tenker jo at det er viktig å kunne om traumer og ikke minst om kommunikasjon.

Informantene uttrykker videre at det er vanskelig å jobbe utifra en mal og har fasitsvar på alt i arbeid med mennesker. Derfor blir bruk av skjønn sett på som et nødvendig element i møte med ungdommer:

Det er ikke det at vi skal være rigide eller regelstyrte på alt, men hvis man bryter regler og rutiner, så er det utifra ungdommen sitt beste og ikke fra personalet sitt behagelighet eller personalet sitt behov av det ene eller det andre.

Rakel påpeker viktigheten å kombinere omsorg og selvstendigjøring.

Og det er med mange ting at det er viktig å finne grense når du skal gjøre ting for de og lære de ting og oppfordre dem å gjøre ting på egenhånd. Vi skal gi dem masse omsorg, men vi skal gi dem omsorg på samme måte som vi hadde gjort med våre barn at vi skal lære dem å være selvstendige voksne.

Oppsummering:

Det var enighet blant informanter om hvilke elementer som skal foreligge for at en skal lykkes med grunnpilarer i TBO: å bruke mye tid, være tålmodig, ærlig, ydmyk, inkludere ungdommen i avgjørelser og kunne kommunisere på forståelig måte. Deltakerne påpeker at det kan oppstå situasjoner som får den ansatte utenfor sitt eget toleransevindu. Dette blir ikke ansett som noe negativt, men heller noe som kan brukes for å styrke relasjonen med ungdommen. Hvis ansatte setter ord på sine følelser og reaksjoner fører det til tettere bånd med ungdommen.

6.3 Hvordan er forståelsen hos miljøterapeuter at de er selv verktøy og metoden i TBO?

Helene nevner at ansatte skal jobbe like mye med seg selv, som de jobber med ungdommene.

Jeg tenker vi er de viktigste verktøyet og metode i møte med ungdommene. Hvis ikke vi tørr å kjenne på våre egne følelser eller triggere, vil det gjøre at vi er ikke trygge voksne i møte med ungdommene. Og det er klart at TBO er ingen metode, det er en forståelsesramme og metoden er en selv, og hvis en ikke klarer å se det da tenker jeg da har en utfordring.

Hvis en ikke kjenner eller tørr å tenke på seg selv, på sine sårbarheter, så tror jeg at hvis en blir trigget så klarer vi ikke å være rolige og da tar vi kanskje ukloke valg. Det tar litt tid en enkelte ser «Det handler om meg, like mye som det handler om ungdommene». Hvis jeg skal klare å være regulerende sammen med ungdommene, så må jeg har lært det selv. Det er som på flyet, og oksygenmaske detter ned, så må du hjelpe deg selv, før du kan hjelpe andre.

Rakel har samme oppfatning:

Ansatte som er trygge i seg selv, kjenner seg selv godt klarer bedre å stå i slike situasjoner enn ansatte som ikke har så god selvinnsett og sånn er det.

Maia opplever at profesjonaliteten kan være hemmende og et hinder for å få til gode relasjoner.

...jeg føler at når jeg er på jobb har jeg ikke fokus på denne profesjonaliteten, det er ikke det som er avgjørende om du gjør god jobb eller ikke. Men det er faktisk hvor mye du klarer å gi av deg selv og at de kan klare å se det og.

Maia og Emma begge uttrykker at ansatte skal kunne gi av seg selv hvis det forventes av ungdommer at de skal være trygge og dele sine tanker, følelser og behov.

Og jeg føler at det er også viktig at man deler av egne erfaringer, det er helt greit at ungdommen får høre ting som du har opplevd og at de kjenner meg sånn som jeg forventer de skal fortelle meg ting, så må jeg og dele av meg selv, jeg må og gi de litt av meg.

Flere av informantene nevner at ungdommene skal videre i et samfunn som er ikke traumesensitiv eller legger merke til smerteuttrykkene. Maia uttrykker at ved å være får oppleve ekte og ærlige følelser (samtidig kontrollerte) i møte med voksne som forstår dem.

...vi er ikke roboter, og jeg tror og at de har godt av at de ser ekte reaksjoner, at de ser av og til du er lei deg på grunn av noen som har skjedd, det er ikke bare de som er lei seg. At av og til så er du i veldig godt humør på grunn av sånn og sånn, av og til kan du faktisk bli sint, du skal ikke alltid bare være pedagogisk, du skal ikke alltid holde deg inni i toleransevinduet.

Trine tenker annerledes om hvordan ansatte bør opptre. Trine snakker om speiling – hvordan mennesker speiler hverandre. Hvis ungdommen ser at ansatte holder seg rolig vil ungdommen begynne å speile de samme reaksjonene og komme tilbake til det gunstige toleransevinduet.

Jeg tenker da speilig...at vi ikke speiler de samme reaksjonene og følelsene som de har selv...at de ser at vi er rolige, at vi snakker med dempet stemme...ikke lar oss påvirke, men at vi prøver å hjelpe dem tilbake der de er ved å se på oss. For hvis på en måte...hvis en er sint og vi svarer ved å være sinte, da blir vi sinte begge to og oppnår du ikke noe godt verken for ungdommen eller deg selv.

Trine uttrykker videre at ansatte må være bevisste at det er en slik type jobb, hvor du blir berørt og være klar å stille opp for ungdommen uansett hvor vanskelig det er.

Og at før en går inn i en sånn jobb at en er faktisk bevisst at en vil kunne høre på mye som er vanskelig å høre på, som du jo ikke ønsker andre skal ha opplevd men at en på en måte vet klarer å stå i det. Og ... være der for de selv om en selv synes det er vanskelig.

Oppsummering.

Det er flere informanter som snakker gjennomgående om å bruke seg selv i jobben, å være ærlig om følelsene sine, å være der for ungdommen selv om ansatte synes det er vanskelig. Det er mer fokus om å være ærlig om sine reaksjoner. En deltaker nevner at en skal jobbe målrettet og bevisst meg seg selv.

6.4 Hvordan opplever informanter grensesetting og konsekvensbruk er ifølge TBO?

Informantene opplever at det er delte meninger om bruk av grenser og konsekvenser blant ansatte. Jeg tenker at det er viktig å ta dette punktet med i drøftingen for å gjøre bruk av grenser og konsekvenser i TBO klarere for meg selv og forhåpentligvis for dem som leser denne oppgaven.

Helene uttrykker at det er noen som tenker at TBO setter grenser for grensesetting og at dette er feil oppfatning av TBO.

Akkurat det der med at jeg opplever «Nå kan vi ikke gjøre noe fordi vi jobber etter TBO», vi må ikke forstå ting slik, vi må sette grenser og konsekvenser må være i samsvar til det som er gjort og det som ungdommen forstår og mestrer.

Emma uttrykker at ungdommene trenger å forstå hvorfor det er regler og grenser.

Det er veldig forskjellig, men jeg tror nøkkelen til grensesetting er å forklare hvorfor vi setter grenser. Jeg har hørt mange ungdommer si at de hater ordet regler...når ansatte svarer «Nei fordi det er en regel på huset». De har behov å få en forståelse hvorfor vi grensetter og forklare de hvorfor vi tror det er det beste for dem.

Flere informanter nevner viktigheten av brukermedvirkning ved utarbeiding av grenser og rutiner. Informantene nevner at noen grenser og rutiner kommer bare i pakken av å være bosatt på en institusjon eller bofelleskap. Men informantene understreker at da er det viktig å forklare hva meningen er med grenser og regler. Trine mener i tillegg at det er ikke bare ungdommer som må vite hva begrunnelsen er på grenser og regler, men også ansatte slik at de kan videreformidle det på en forstående måte til ungdommer.

føler at hvis det er en god begrunnelse for at vi setter de grensene, så er jeg helt for det. Hvis det er ikke det, så er jeg totalt imot det.

jeg tenker at grensesetting må selvfølgelig ses utfra hvem den enkelte ungdommen er. Det er noen ting selvfølgelig som er del av huset.

Emma uttrykker at grensesetting må ses utfra hvem den enkelte ungdommen er. Det fortelles historier om ulike ungdommer – de som forholder seg til grenser og rutiner for det meste og det kan være enkelthendelser hvor de sklir ut. Da er ansatte mer åpne å bruke skjønn og være snillere med konsekvenser. Informantene forteller videre at det er også ungdommer som forholder seg nesten aldri til grenser og rutiner og da bruker de en annen tilnæringsmåte.

Helene deler mening med Emma og sier at det er viktig å ta individuell tilnærming til ungdommer utfra deres erfaring, mestring og personlighet.

Og vi vet at konsekvenstenkning, den metodikken fungerer ikke med ungdommer, det kan skape motstand, det kan skape en eskalering av situasjonen, for det som TBO gjør det handler ikke om å ikke sette grenser, men det handler om at grenser og konsekvenser står i stil med hvor ungdom er, hva han har erfart, hva han mestrer, sånn at det ikke blir for høye krav.

Grensesetting blir ansett som positivt og nødvendig av alle informanter. Meninger rundt konsekvensbruk ved uheldig atferd er noe delt blant informanter. Helene tenker at bruk av konsekvenser er en måte vi er vant til å tenke gjennom historien.

Vi skal grensesette fremdeles, men konsekvenstenkningen skal en se vekk fra hvordan det ble gjort før. Forskning viser at det funker ikke på sikt, det hjelper den voksne for den får kjørt gjennom sine behov, men det hjelper ikke ungdommen. Vi har en jobb å gjøre der, det handler ikke om å ikke sette grenser. Og grunnen til at det ble forstått slikt kan være at det med konsekvenser har vært så viktig til nå og tidligere det man lærte og studerte var annerledes.

Trine opplever at folk rundt henne som ikke har kjennskap til TBO reagerer annerledes til bruk av konsekvenser og opplever at ungdommene blir bortskjemt.

Det er et problem det...når du snakker med folk som ikke har vært borti den tilnæringsmåten, så hvis du på en måte snakker med ekstravakter, du snakker med noe familie eller venner og hvordan vi jobber innenfor taushetsplikten sin rammer...da blir deres reaksjon er «Hvorfor setter dere ikke foten ned? Dere bortskjemmer jo dem, hvorfor gir dere ikke husarrest».

Maia har annerledes mening om bruk av konsekvenser og opplever at TBO blir brukt for å unnskyldte ungdommer. Hun synes ikke at ansatte skal unnskyldte ungdommen hvis ungdommen gjør eller sier noe som er ikke greit.

Men det skal ikke bli brukt som unnskyldning for å si det som faller deg inn i det sekundet, som jeg tror ofte at vi gjør og som jeg tror at veldig mange andre av mine kollegaer føler og kjenner på at det blir brukt som...det blir brukt for å unnskyldte ungdommene, for at de kan oppføre seg akkurat sånn som de vil uten konsekvenser...for det er jo fordi de stakkars har hatt vonde opplevelser eller har traumer. Jeg liker noe midt i mellom det med konsekvenser. Jeg er ikke den som roper høyest om konsekvenser. For det er ikke alltid konsekvenser fungerer men jeg tror og at enkelte ting i enkelte tilfeller så skal fungere det å ha konsekvenser. Men jeg tror det viktigste er at...det viktigste er at vi er konsekvente på de konsekvensene vi gir.

Maia tenker at det skal foreligge skjønnsmessig vurdering ved bruk av konsekvenser.

Konsekvenser skal være konsekvente og gi mening.

hvis du har en ungdom som dag på dag på dag på dag gjør de samme tingene...da tenker jeg da må du faktisk og se at det er faktisk ikke bare...vi kan ikke bare sy puter under armene på han og si at det er på grunn av traumene. Det kan godt være at det er på grunn av traumene, men allikevel så skal du få en konsekvens, når du ser at han ikke lærer av... han kommer jo ikke til å lære noe uten konsekvens

Maia opplever også at ungdommene som fortsetter med gjentakende uønsket atferd gjennom tiden kommer ikke til å vise en forbedring uten en konsekvens. Hun mener at ansatte unnskylder ungdommer på grunn av traumene som de har opplevd og syr puter under armene.

På alle de kursene vi har vært på og det var traumebevisst eksperter, med ingen unntak fra mine kollegaer forstod det som at uansett hvordan ungdommene oppførte seg så var det traumer som er årsaken, det var ingen som snakket om selv om de har opplevd traumer at de kan faktisk få konsekvenser, at de kan faktisk sette grenser for de, at vi ikke kan unnskyldde alltid deres oppførsel med traumer og det er derfor vi er så imot, jeg sier vi det er fordi det er ikke faktisk bare meg, men at de fleste på min avdeling har noe mot TBO, vi har tydeligvis enten misforstått det eller er det ingen som har lagt det fram på en god måte

Helene reflekterer rundt forvirringen av konsekvensbruk i TBO og uttrykker at teoretikere i TBO bør komme med et alternativ til konsekvenser ved uheldig atferd.

Alternativet – hvordan skal en faktisk gjøre når vi går vekk fra konsekvenstenkning.

Oppsummering.

Det er enighet blant informanter at alle ungdommer trenger grenser og rutiner som de skal følge. Flere nevner under intervjuene at ungdommene er en del av samfunnet som er bygget på regler og rutiner. Det er flere som nevner viktigheten med brukermedvirkning ved utarbeiding av grenser og rutiner. Det er også viktig å forklare til ungdommen hvorfor det settes grenser og rutiner og hvilken betydning de har. Samtidig sitter flere ansatte med forvirring om hvordan uønsket atferd skal håndteres når TBO påpeker at konsekvensbruk ikke gir ønsket atferd. De opplever at de ikke har fått alternativ håndtering av uønsket atferd. En deltaker sitter også med opplevelse at TBO blir brukt for å unnskyldte uønsket atferd.

6.5 Hvordan er opplevelsen av kollegaskapet for vellykket bruk av TBO i praksis?

Rakel opplever at det er viktig for personalgruppen stå sammen og det kan være nok med en ansatt som velger å gjøre ting på sin egen måte enn å være en del av personalgruppen.

Men det er jo viktig, det er ikke så mye som skal til at det skal feile hele personalgruppe. Det kan være nok med en person som feiler hele gruppen så en må ha et ønske å være en del av teamet og jobbe framover.

Hun nevner videre at det er noen som gjør ekstra enn det som er avtalt eller det som er regelen. For eksempel hvis det er enighet at ungdommen må lære å ta bussen selv til venner eller byen, men en ansatt kjører ungdommen, spiser kebab osv. kan det gå utover alle.

Og for å være samkjørte er det viktig å snakke i personalgruppen og å være litt bevisst på sine egne handlingsmønstre...av og til når man snakker om ting, så kommer det fram at den eller den i personalgruppen gjør ekstra ting av frykt for utagering eller frykt for avvising eller relasjonsbrudd. Da tenker jeg det er viktig å snakke om de tingene, støtte den personale som kjenner på det.

Trine uttrykker at det er viktig å følge de avgjørelsene som blir tatt på personalmøter ellers kan det blir kjempedumt.

Det er veldig viktig at en tar sånne situasjoner opp på møter og at en respekterer at folk tenker forskjellig men at en også respekterer den felles avgjørelse på hvordan ting skal gjøres, for hvis du går imot det så er det kjempedumt selv om en er ikke alltid enige. Vi har jo forskjellige verdier og det er ikke alltid at vi er enige, men å respektere avgjørelse og følge de det er viktig.

Maia opplever at det er vanskelig å være samkjørte når de får beskjed at alle ansatte skal finne sin egen måte å utøve TBO på. Hun mener løsningen på dette er å lære av hverandre, hva som fungerer og hva som ikke fungerer.

når det gjelder TBO og hvordan vi skal være samkjørte på det...så tenker jeg at det er vanskelig å være samkjørt på TBO når det faktisk sånn at vi skal alle finne hver vår måte å utøve TBO på. Jeg er ikke noe fan av at det skal være en mal på hvordan vi skal gjøre ting på, ungdommene er veldig forskjellige og vi er veldig forskjellige, men allikevel så fungerer det jo ikke når vi egentlig på en arbeidsplass skal være samkjørte, men allikevel skal vi finne vår hver måte å gjøre ting på, vi må jo lære av hverandre hva som fungerer og hva som ikke fungerer

Videre forteller hun om de ulike måtene de treffer ungdommene på. Noen ansatte velger å sitte på kontoret, mens andre går og bruker tid med ungdommer, finner på ting og viser ungdommen at de ønsker å være der.

Men selvfølgelig tenker de at du er snillere enn andre hvis du hele tiden bruker tid på dem eller hvis du er faktisk den som sitter og snakker med dem, framfor å sitte på kontoret og ikke gjøre noe ting, da tenker jeg at det er helt greit, da får den ungdommen tenke at du er snillere, da har du faktisk mye mer samvittighet i jobben din enn det kanskje andre gjør.

Det er flere informanter som nevner debriefing under intervjuene. De forteller om mange utfordrende situasjoner som kan oppstå i møte med ungdommer. På samme måte som ungdommen blir ivaretatt etter en vanskelig hendelse, skal også den ansatte ivaretas.

Og så er det dette med debriefing «Hva var det som skjedde? Hva kunne du gjort annerledes? Hva har du lært av situasjonen?».

Oppsummering.

Deltakere understreker viktigheten med å være samkjørte. De opplever at det er ikke lett å få til i praksis når de er så forskjellige. Det oppstår alltid noen konflikter eller uenigheter. En deltaker nevner at løsningen på dette er å snakke sammen, støtte hverandre og lære av hverandre. Flere informanter nevner også viktigheten med å respektere felles avgjørelser som blir tatt på personalmøter.

6.6 Hvilke utfordringer opplever informanter det kan oppstå i det daglige arbeidet?

Helene nevner at det er en stor oppgave å jobbe med sårbare unge. Hun mener at det er viktig å kunne snakke sammen om det som ansatte opplever som utfordrende for å kunne være i stand til å samregulere sammen med ungdommen.

Hvis vi har en dårlig dag, trøtte og slitne og har ikke prosessert det, så vil vi ikke være gode hjelpere, en vil ikke kunne gjennomføre TBO i praksis, fordi en er ikke til stede i seg selv. Så det tenker jeg et stort mål framover – å kunne snakke om det som vi synes er utfordrende. Vi er jo bare mennesker, det er ikke det at det er feil, men vi må vite om det, for å kunne være et godt menneske og samregulere med ungdommen. Det er en kjempeoppgave og det er kjempeoppgave å jobbe med mennesker, spesielt med sårbare unge

Rakel og flere andre informanter opplever at det er utfordrende å skille mellom vanlig ungdomsatferd og traumereaksjoner fordi de bærer ofte på samme «symptomer».

Men selvfølgelig er de ungdommer og av og til så er det bare ungdomsatferd som skyldes ting og det kan være vanskelig å identifisere og det kan være vanskelig å skille hva er ungdomsatferd og hva er traumer.

Emma deler meningen til Rakel og opplever også at det er vanskelig å skille mellom «ungdomsatferd» og traumereaksjoner.

Det er ikke alltid så lett..tenker de befinner seg alltid i god blanding.

Brukermedvirkning blir nevnt flere ganger som et viktig element i møte med ungdommer. Helene nevner at ungdommer kommer fra en kollektivistisk bakgrunn hvor voksne har bestemt alt.

Og det er vanskelig å forklare ungdommer det med brukermedvirkning fordi de kommer fra en kollektivistisk bakgrunn der en har ikke noe en skulle ha sagt. Og da tenker jeg at da må man bruke tid på å forklare det. Men det vil være vanskelig fordi de har ingen erfaring med det fra tidligere og da må man bruke tid på å forklare. Og så tørre å ta den diskusjonen selv om det kan være utfordrende og vanskelig.

Trine opplever også at det med brukermedvirkning kan oppleves som utfordrende. Ansatte skal ha en balanse mellom brukermedvirkning og makten. Hun opplever at det er ikke alle ansatte som er bevisste over makten som de kan bruke ovenfor ungdommen.

Tenker jo dette med brukermedvirkning. Vi skal ha det perspektivet, vi skal gi rom for å ta ansvar for eget liv, og de skal ha en rolle i alle saker som omhandler dem. Så vet vi samtidig at en del ungdommer trenger å bli guidet på veien. Så den der balansen å bruke fornuft og at den stiller opp for å bruke makt kan være vanskelig. Men det kan være at ansatte ikke helt bevisst at de bruker makt ovenfor ungdom.

Det at ting tar tid kan også oppleves som utfordrende. Det er flere informanter som nevner at de kan gå av vekten og oppleve at de har god relasjon til ungdommen, men så kommer de på jobb neste dag og får ikke et «hei» engang og blir avvist. Rakel mener at en skal minne seg selv på at det er i jobbsammenheng og ikke ta det personlig for å kunne stå i det.

Vi mennesker liker jo ikke å bli avvist, jeg synes jo ikke det er kjekt men det er i jobbsammenheng, og du vet at som hjelper hvis du står i de situasjonene så brytes den isen ned og det er viktig å minne seg selv på at det tar tid.

Maia har jobbet en rekke år med EMF. Hun har fått god relasjon til de fleste ungdommer og har nevnt flere ganger at hun trives å jobbe med EMF. Samtidig synes hun det er vanskelig å bli avvist eller ikke bli satt pris på.

Og jeg forstår jo selvfølgelig at de har opplevd mye verre ting enn det jeg mest sannsynlig har gjort og det kan ha sammenheng med traumene deres men allikevel i de situasjonene når du

opplever de gang på gang på gang..så må du virkelig snakke med deg selv for å kunne...for å ville fortsette å jobbe der for du begynner nesten å tenke «ok, jeg vil finne med en annen jobb hvor jeg blir satt pris på».

Maia opplever også at TBO er tvetydig og da brukes det altfor ofte for å unnskyldde ungdommer og deres oppførsel. Hun mener at ikke all oppførsel har traumer som bakenforliggende årsak.

For meg er det vanskelig å jobbe etter TBO for jeg føler at TBO blir ofte brukt som en unnskyldning, at det blir brukt ....at det unnskylder ungdommenes oppførsel når de ikke oppfører seg bra. Jeg føler at det er så tvetydig, på denne ene siden de sier «nei men det skal ikke bli brukt som unnskyldning, at de skal kunne si hva de vil eller komme seg unna med alt de gjør», men jeg føler allikevel at på andre sider så sier de «jo, jo men det finnes jo en grunn at ungdommen oppfører seg sånn som de gjør uansett hva det er» , men jeg mener ikke at det å klage på at du har...hvis de klager at det er dårlig mat, å lage stor kaos ut av det, at det har sammenheng med traumer, det har ingenting med traumer å gjøre, det er bare dårlig oppførsel fra en ungdom som kanskje uten traumer hadde sagt eller oppført seg på akkurat denne måten.

Maia synes det er viktig å gi beskjed til ungdommen og stoppe med tydelig kommunikasjon det som hun opplever som ikke greit. Hun forteller om ulike situasjoner hvor hun har vært tydelig med ungdommer og det har stoppet uønsket oppførsel. Hun har også observert at de som alltid tenker at det er et traume som ligger bak reaksjonen tar en annen tilnærming. Hun opplever at det er det større fare at oppførselen fortsetter. Hun nevner også viktigheten med å forberede ungdommer å være en del av samfunnet som er ikke traumebevisst.

i det daglige så tror jeg at vi må være flinkere til å gi beskjed til ungdommene når de ikke oppfører seg sånn som de skal gjør, som vi tidligere sa hvis en ungdom er ufin mot meg, så er det faktisk min plikt å si ifra til denne ungdommen at sånn snakker du ikke til meg, det er ikke normal oppførsel, ingen andre ville ha akseptert at du oppførte deg sånn og så tror jeg at ...for jeg tror at hvis ingen reagerer på denne oppførselen noen gang og ikke gir tydelig beskjed at det er ikke greit, at det er mye større fare at den oppførselen gjentar seg enn at det ikke gjør det

Rakel har en annen oppfatning og får ofte høre at hun skjemmer ut ungdommer. Hun er en av informantene som opplever at TBO hjelper henne å forstå ungdommer og møte dem på en forståelsesfull måte. Hun opplever også at etter en viss hendelse som tas opp på personalmøte at det skjer ofte at de ikke kommer til enighet om hvordan situasjonen burde håndteres.

Mens andre tenker at han blir skjemmet ut mens jeg tenker at det ligger noe bak, da trenger vi ikke gjøre situasjonen enda verre i tillegg til det som han går gjennom...og vi kom ikke helt til enighet i denne diskusjonen.

To ovennevnte sitater fra Maia og Rakel viser akkurat det Emma nevner her: personalgruppen er delt, de er ulike og opplever ting ulikt.

I hvertfall i personalgruppen er vi delte, vi er ulike, vi ser ting uliktog jeg ser i denne personalgruppen er det vanskelig for meg, vi opplever ting forskjellig, mange tenker at de er ...at det er vanskelig å ha de gode diskusjonene om TBO, hvordan vi kan gjøre det i praksis. Da blir det en svakhet...det er ikke en svakhet at du blir kjent med deg selv, men svakhet er at vi er så mange og vi er så forskjellige at vi må på en måte ikke gjør ting likt, men hver person må jo finne sin måte som fungerer, men på en måte basicen skal være likt...måten du møter de på og det blir vanskelig i praksis.

Trine uttrykker at bakgrunnen for uenigheter kan være at TBO er ikke fasit i møte med alle EMF. Hun mener at det er viktig å ha individuell tilnærming.

Jeg tror ikke det finnes en metode som er fasit på alt. Vi jobber med mange ulike typer personer, de har helt ulike personligheter akkurat som alle andre har ulike personligheter og da tror jeg ikke at det finnes en mal på hvordan du skal møte alle. Du skal jo møte den enkelte og deres behov og hva som fungerer for denne ungdommen.

Men det oppleves av flere informanter at det å være så forskjellig på en og samme arbeidsplass, følge samme forståelsesramme som pålegger hver enkelt miljøterapeut å finne sin egen måte å jobbe på er utfordrende.

En av utfordringene her er at vi kollegaene er veldig forskjellige. Noen er mer atferd, noen er litt mer TBO.

Det er også slik at noen miljøterapeuter har medlever turnus mens andre har 12-timers skift. Da oppleves det som vanskelig å alltid være traumebevisst og da er det fort gjort å glemme TBO i hverdagen.

Fort gjort å glemme TBO i hverdagen...det er opp til hver enkelt ansatt hvordan de møter ungdommene og ulike måter.

Jeg opplever at den blir stort sett brukt og det er en forståelse vi har med oss og er bevisste når vi jobber med ungdom... men selvfølgelig vi er jo bare mennesker som jobber her...det

rokker jo med tålmodigheten din og frustrasjonen. Det er krevende å jobbe traumebevisst hele tiden...

Flere informanter nevner at det er personlig tungt når de må hele veien bevise ungdommen at de ønsker å være der, at de klarer å ta imot avvisning. Informantene forteller at relasjonen må bygges opp på nytt og det er ikke alltid de vet hva som har trigget avvisningen.

Det er jo utfordrende når du på en måte hele veien blir møtt med sånn...utagerende atferd og blir avvist, avvist, avvist. Så det er utfordrende å stå i hele...liksom..hvis det skjer et eller annet ikke reagere spontant men å ta ett skritt tilbake og tenke gjennom hvorfor reagerer han sånn, hva er det egentlig vil han gi uttrykk for.

Det er jo tøft å bli avvist gang på gang...du har den beste intensjonen å hjelpe og du har lyst å vise at du bryr deg...og så blir du avvist, avvist og avvist. Så det gjør jo noe med deg...jeg kjenner jo det.

Og kanskje så syns jeg av og til at det er litt vanskelig når du ikke får noe takknemlighet tilbake, at du føler at den jobben du gjør veldig preget av utakknemlighet fra deres side.

Oppsummering.

Informantene beskriver flere faktorer som gjør det utfordrende for dem å utøve TBO i praksis. Først og fremst for å være i stand for å ha traumebevisst tilnærming til ungdommer og være regulert i ulike situasjoner som kan oppstå må miljøterapeuten være innen sitt eget toleransevindu. Deltakerne nevner at det oppleves personlig tungt å jobbe traumebevisst hele tiden og TBO kan dermed glemmes litt ut i hverdagen. Videre oppleves det av ansatte som utfordrende å skille mellom traumereaksjoner og ungdomsreaksjoner. Så er det å ikke bli satt pris på og måtte jobbe hele tiden for å opprettholde den gode relasjoner.

7. DRØFTING AV DET EMPIRISKE MATERIALET

I diskusjonskapittelet vil jeg drøfte hovedfunnene knyttet opp til relevant forskning og kunnskap som er beskrevet i kapittel 5.

7.1 Hvordan opplever miljøterapeuter at de kan oppnå de tre grunnpilarene i TBO i praksis?

TBO beskrives som «huset» som bygges opp rundt barnet og omsorgspersonen. «Huset» bygges på tre grunnpilarer som er trygghet, relasjon og affekregulering (Bath, 2015, s. 6).

Traumebevisst omsorg gjør at omsorgspersoner er i bedre stand til å møte barn med respekt og anerkjennelse og bidrar til økt forståelse på hva som trigger atferden (Jørgensen & Steinkopf, 2013, s. 11).

Informantene i denne studien er miljøterapeuter som har hatt kurs i regi av RVTS og har jobbet noen år med EMF. Tidligere forskning viser at det er viktig med kunnskap om TBO for å kunne bruke TBO i praksis. De som viser størst forståelse om TBO og som bruker TBO mest aktivt er de faglærte (Hauger, 2017, s. 61 – 62). Informantene i denne studien påpeker viktigheten av å være samkjørt for å gjøre god jobb ovenfor ungdommen. Det var flere informanter som nevnte at de ønsket at ekstravakter hadde også fått opplæring i TBO. Arbeid med traumatiserte barn kan være krevende og utfordrende. Ungdommer kan trigge voksne som kommer i kontakt med dem. Ifølge informantene uten traumebevisste lenser blir det tendenser å beskrive ungdommen med et negativt språk som «lat», «bortskjemt» og «vanskelig». Flere informanter nevner at de ser forskjell på hvordan ansatte med og uten kurs i TBO møter ungdommer. Når en ungdom er trigget kan ekstravakter som fokusere på den ytre atferden og handle utfra konsekvenstenkning. For at en arbeidsplass skal lykkes med å utøve TBO er det vesentlig at ansatte er kjent og deler samme teorigrunnlag (Øien & Hansen, 2018, s. 122). Dette stemmer overens med det som informantene i denne studien nevner om at det er nok med en ansatt for å feile hele personalgruppen. Jeg undrer meg hvorfor organisasjonen ikke pålegger opplæring i TBO for ekstravakter som kommer i kontakt med enslige mindreårige som har hatt traumatiske opplevelser.

Som nevnt i avsnitt 2.1 EMF er definert som en sårbar gruppe med komplekse traumer. Forskning viser at barnets hjerne påvirkes og endres av vedvarende frykt. Utviklingskader på alarmrespons, tilknytning, emosjoner, hukommelsen og evnen til refleksjon kan føre til vansker med følelsesregulering, vansker med å etablere relasjoner og vansker med selvforståelse (Jørgensen & Steinkopf, 2013, s. 10). EMF er ungdommer som er vant å være selvstendige over lang tid og framstår som voksne. Da er det lett å bli «lurt» og tenke at «sunn fornuft» og vanlig omsorg er nok i møte med dem. I møte med sårbare barn og unge er det kritisk med bevisstheten rundt omsorgens formål, om maktrelasjoner og viktigheten av individuelle tilpasninger for å kunne møte dem på en skånsom måte (Eide, et.al., 2017, s. 326). Grunnen til at organisasjonen ikke pålegger ekstravakter opplæring i TBO kan ha sammenheng med at det blir økonomisk belastende å gi opplæring for hver ekstravakt et kurs i regi av RVTS. Samtidig tenker jeg at det skal være mulighet for intern opplæring av

ekstravakter med fokus på tre grunnpilarer, den tredelte hjerne, toleransevinduet, triggerer og speiling.

Det var en ansatt som mente at TBO kan utøves ved å bruke sunn fornuft og at de har brukt prinsipper i TBO lenge før TBO ble introdusert til dem. Jeg undrer meg på hvorfor det er så ulike oppfatninger blant ansatte. Det kan ha en sammenheng med at informanter jobber på ulike bofelleskap/institusjoner og det er ulik kultur på de ulike plassene. Det kan også tyde på at ansatte har en delvis forståelse av TBO. Grunnpilarene som «trygghet» og «relasjon» kan høres enkelt selv for de ufaglærte å bruke i møte med EMF. Som funnene til Hauger (2017) viser var det ikke nødvendig med utdanning for å jobbe traumebevisst utfra det informantene sa. De mente at denne kunnskapen kunne tilegnes gjennom livserfaring eller personlig egnethet (s. 64). TBO er en forståelsesramme som forener utviklingspsykologi, stressforskning, nevrobiologi og traumeforskning (Gustumhagen, et.al., 2017, s. 110). Dette innebærer at det er en forståelsesramme som er nøye utarbeidet utfra forskning hvordan en traumatisert hjerne utvikles, hvilke reaksjoner traumatiserte mennesker viser og hvordan de kan hjelpes på utviklende måter. Omsorgsutøvelse på institusjoner er krevende og komplekst og trenger en balanse mellom privat og offentlig tilnærming (Eide, et.al., 2017, s. 327) Det er bekymringsfullt at ansatte som jobber i direkte kontakt med EMF tenker at «sunn fornuft» er en tilstrekkelig måte å møte traumatiserte barn og unge på.

Funnene i denne studien viste også at ansatte har hovedfokus på trygghet og relasjon, men har mindre fokus på affektregulering. Som beskrevet i 5.1.1 opplevelsen av trygghet og gode relasjoner er hovedelementer i generell miljøterapi (Kvaran & Holm, 2012, s. 127). Men det er helheten som skaper muligheter for endring og utvikling. Et av kjennetegnene ved traumatiserte barn er at de er i konstant alarmberedskap på grunn av tidligere erfaringer (Jørgensen & Steinkopf, 2013, s. 12). Flere av informantene understreket viktigheten av brukermedvirkning, å bruke god tid, være til stede og være ærlig i møte med ungdommen. Ansatte hadde god kunnskap om hvordan de kan bidra til trygghet i praksis. Samtidig ble det nevnt under intervjuene at det er ansatte som velger å sitte på kontoret hvis det er rolig dag. Å være trygg er ikke det samme som å være vekke fra farene. Det er en viktig forståelse i møte med EMF. Å være trygg og å oppleve trygghet er to ulike ting. Jørgensen og Steinkopf (2013) kaller det for opplevd trygghet og anser det som fokusområde i møte med sårbare barn og unge (s.11). Som en informant nevner for at ungdommen skal oppleve trygghet er det viktig

med stabile voksne, som viser at de ønsker å være der for dem og ønsker å bruke tid med dem.

Det var flere informanter som reflekterte over den makten de har over ungdommen og hvordan de skulle ønske at alle var bevisste om den. Makten som inngår i miljøterapeutens rolle, setter ungdommer i en avmakt posisjon. Den kan oppleves som frustrerende og angstskapende (Lillervik & Øien, 2014, s. 28). For at ungdommen skal oppleve trygghet er det viktig å ha følelse av makten over sitt eget liv og tilstrekkelig grad av kontroll (Aamodt, 2003, s. 157). Når informanter forteller at det er tilfeller hvor ungdommer beskrives som «late», «bortskjemte», «vanskelige» og «manipulerende» settes de som objekter for miljøterapeutens vurderinger (Aamodt, 2003, s. 158). Traumatiserte barn og unge er sensitive og observerer nøye hvordan den voksne reagerer, opptrer, uttrykker med kroppsspråket og stemmebruk (Bath, 2008, s. 3). Hvis ungdommer blir møtt med negative baktanker kommer de til å sanse det og opplevelsen av trygghet blir ikke lett å oppnå. En av informantene nevnte at ungdommer kan ofte si «dere er det samme» hvis en ansatt sårer han og en annen prøver å snakke med ungdommen. Dette bekrefter igjen hvor viktig det er å være samkjørt som personalgruppe. Følelsen av trygghet bidrar til kvaliteten av relasjoner med omsorgspersonene rundt.

Å bygge relasjon med et barn som har opplevd traumatiske opplevelser og har mange brudd i relasjoner kan være utfordrende og tidkrevende. Det er noe de fleste informanter i denne studien er innforstått med. Som den ene informantene sier:

... de har jo opplevd mye som er vondt, traumer...de stoler ikke på voksne. Det tar veldig lange tid på en måte å bygge opp relasjonen.

Det å bygge relasjoner innebærer at ansatte velger å stå i mye og bærer på en forståelse at ting tar tid. Traumatiserte barn forbinder ofte voksne med vonde følelser og møter dem med mistenksomhet (Jørgensen & Steinkopf, 2013, s. 12). I tillegg har EMF mye tap i livene sine. De har tap fra det de har reist og når de først kommer til Norge må de gå gjennom mottak, barneverntjenesten og institusjon. Med den kompleksiteten de bærer i sin situasjon blir det mer utfordrende for dem å knytte seg til nye mennesker. Som den ene informantene sier må de se at du er der uansett hvor vanskelig det kan bli, du aksepterer dem og ønsker å være der for dem. Flere informanter understrekte at ansatte må være forberedt at det er krevende og

vanskelig. En må være klar å høre tøffe historier, motta avvisning og uansett vise at de ønsker å være der for dem. Informanter i denne studien var også innforstått med viktigheten av både verbal og nonverbal kommunikasjon. Å jobbe med EMF innebærer at de har sannsynligvis begrensede kunnskaper i norsk. Det kan oppstå misforståelser på grunn av det, men også at de blir mer oppmerksomme på den non-verbale kommunikasjonen. Den ene informanten i denne studien fortalte at hun har lært 50 ord på språket til de EMF. Med dette viser hun at hun ønsker å bli kjent med dem og gjør en innsats for å komme nær dem. Når ansatte legger så mye av seg selv i jobben for å bygge relasjon og gi omsorg er det naturlig å forvente at ungdommer aksepterer det og det blir «quick fix» som den ene informanten sier. Men ansatte finner fort ut at det tar tid å få til relasjon. Ungdommer er ulike, men å vise ungdommen at du bryr deg og du er der etter eget ønske er viktig. Ansatte skal også være til stede på jobben og vise at de er til å stole på. En annen informant nevnte også at det kan være personlig tungt og frustrerende når du går av vekten og kommer tilbake etter noen dager og merker at ungdommen avviser deg. Det kan ha skjedd noe i mellomtiden som gjør at ungdommen ble fiendtlig til hele personalgruppen og du personlig hadde ikke noe med det å gjøre. Selv om hver ansatt er det viktigste redskapet i bruken av TBO så viser funnene at ungdommer kan anse hele personalgruppen som helhet når ting blir vanskelig.

Å få til god relasjon med EMF var noe alle informanter var opptatt av. De hadde god forståelse at relasjonsbygging tar tid og de var innforstått med hvordan de skal få til den gode relasjonen med ungdommen. Imidlertid var det ikke nok fokus på at den gode relasjonen skal også være utviklende og terapeutisk som fremmer ungdommens følelse av egenverdi, sosial kompetanse og i stand til å tåle livets utfordringer på egenhånd (Amble & Dahl – Johansen, 2016, s. 21). I tillegg trygg tilknytning i TBO er en slags bro til samregulering med ungdommen for å hjelpe ungdommen å utvikle evnen til affektregulering (Bath, 2008, s. 1). Det at informantene ikke nevnte dette under intervjuene trenger nødvendigvis ikke være et tegn på at de ikke praktiserer det i møte med ungdommen. Samtidig kan det tyde på at miljøterapeuter er mer opptatt av å etablere god relasjon, men har ikke like mye fokus på at relasjonen skal være utviklende og brukes for å hjelpe ungdommen til å utvikle evner til følelsesregulering.

Som beskrevet i 5.1.3 en av de mest mulige utfordringer for mennesker som har opplevd traumer er at de sliter å regulere følelser og impulser (Bath, 2008, s. 4). Affektregulering er evnen til å håndtere eksterne problemer så vel som indre reaksjoner og impulser. Evnen til å

regulere følelser og impulser er en av de mest sentrale beskyttende faktorer for en sunn utvikling (Alvord & Grados, 2005 i Bath, 2008, s. 4). Affektregulering er ikke en medfødt ferdighet, men lært. Uten trygge omsorgspersoner kan traumatiserte barn ty til usunne mestringsstrategier. For eksempel selvskading er en utbredt mestringsstrategi for EMF noe som informantene også nevner i denne studien. Ut fra kulturkonteksten kommer også enslige mindreårige ofte fra land hvor omsorgspersoner ikke har satt ord på følelser. Når omsorgspersonen setter ord på følelser til barna lærer de at følelser er naturlige, de har et navn og kan gjenkjennes neste gang. Slik samregulerer omsorgspersoner med barna. Det positive er at den delen av hjernen som er ansvarlig for regulering av følelser er også den mest plastiske delen og utviklingen av den er ikke bare begrenset til barndommen (Jørgensen & Steinkopf, 2013, s. 12). Dette krever av de voksne at de har kunnskap om hvordan reaksjoner fra ungdommer skal møtes og håndteres. Det krever også av de voksne at de har kjennskap til verktøyene innen TBO for å hjelpe ungdommen med selvregulering. De fleste informanter hadde god kunnskap om at det skjer ingen læring når ungdommen er ut fra sitt eget toleransevindu. Ungdommer er ulike og noen kan trenge å være alene til de har roet seg, andre trenger voksne som er sammen med dem i «stormen», noe som også kalles «time-in» i TBO (Jørgensen & Steinkopf, 2013, s. 14). Den ene informanten sa at hun ikke trenger TBO som forteller henne at hun ikke skal prøve å forklare ting til en person som er sint. Og det kan være sant, mye som TBO presenterer kan oppleves som allmenn kunnskap. Samtidig å samregulere og hjelpe til med følelsesregulering er mer enn å ikke snakke til ungdommen når han er sint. Ansatte skal ha kjennskap til verktøy som TBO presenterer for å hjelpe ungdommen å lære nye mestringsstrategier når ting blir vanskelig og gjenkjenne sine reaksjonsmønstre.

Den ene informanten nevnte at ungdommer kan bli sinte og frustrerte på ting som føles helt absurde. Med riktig forståelse av hvordan hjernen til et menneske opplevd traumatiske hendelser er påvirket kommer det en forståelse at det som er «absurd» for oss kan være svært frustrerende for disse ungdommer. For at barnet skal være i stand til å lære og utvikle seg er det viktig å jobbe med å utvide toleransevinduet. For å oppnå dette målet skal miljøterapeuten og ungdommen jobbe med forståelsen at traumene tilhører fortiden og jakte etter «triggere» som setter vonde minner og følelser i gang. Når ungdommen lærer å identifisere sine triggere som gjør at ungdommen detter ut av toleransevinduet, vil han kunne utvikle en forståelse av seg selv og sin egen atferd. Ungdommen skal få hjelp å forstå at «fight-flight-freeze» reaksjonene er ikke lenger nødvendige for overlevelsen (Dønnestad, 2015). Han er sammen med trygge voksne som har omsorg for han og vil hjelpe han. Hvis en ungdom er utenfor

toleransevinduet, skal miljøterapeuter bruke prinsippet om «time-in». Det er et motsatt prinsipp enn det vi fleste er vant til med «time-out». «Time-in» innebærer at den voksne ser at ungdommen har det vanskelig og foreslår å gjøre noe sammen, som kan roe ned og få ungdommen tilbake til toleransevinduet (Jørgensen & Steinkopf, 2013, s. 14). Funnene i denne studien viser at informantene har god kjennskap til toleransevindu. Imidlertid var det bare en informant som nevnte nyttheten av å ta fram toleransevinduet i møte med ungdommen for at ungdommer skal bli kjent med begrepet. Det ble heller ikke nevnt den tredelte hjernen (5.2.2). Kunnskap om den tredelte hjernen forklarer hvordan hjernen til et traumatisert barn fungerer og kan være et viktig verktøy i møte med ungdommene.

Ansatte hadde god kunnskap om at det ligger smerte og vonde minner bak atferdsuttrykk. En ansatt nevnte blant annet at mat som de lager kan minne ungdommer om maten som moren lagte og dette kan være en trigger. Ansatte har gode kunnskaper om TBO og grunnpilarene som TBO bygger seg på. Samtidig opplevde jeg at det var mer fokus på trygghet og relasjon. Trygghet og relasjon i TBO skal være terapeutiske for å kunne hjelpe ungdommen med følelsesregulering. Ungdommen skal få hjelp å lete etter triggere, bli kjent med toleransevinduet og den tredelte hjernen for å ha bedre forståelse om sine egne reaksjoner. På samme måte som ansatte har fått en forståelse av hva som skjer med ungdommen trenger også ungdommen en forståelse av sine egne reaksjoner og mønstre. Som nevnt tidligere barn som har opplevd traumatiske hendelser har svekket selvforståelse og refleksjonsevne. Ved å introdusere verktøyene i TBO til ungdommen kan en hjelpe ungdommen å gjenkjenne sine egne reaksjonsmønstre. Funnene i denne studien viste at det ikke brukes systematisk i møte med ungdommer.

Hensikten med TBO er å bidra til en positiv utvikling hos barn og unge som har opplevd traumatiske hendelser. Dette kan gjøres ved å innse sammenhengen mellom de tre grunnpilarene. Jeg har selv hatt kurs i TBO i regi av RVTS. Det som overrasket meg, var at jeg innså viktigheten av affektregulering og nyttheten av å introdusere verktøyene i TBO til ungdommen under skriveprosessen av denne masteroppgaven. Det kan tyde på at hver enkel grunnpilar blir gjennomgått for seg selv eller det ikke blir tydelig presentert rød tråd mellom de tre grunnpilarene. Det kan også tyde på at organisasjonene må bli flinkere å oppfriske kunnskapen om TBO og ha det som en del av hverdagen å jobbe systematisk med affektregulering ved bruk av verktøyene innen TBO.

7.2 Gjør TBO jobben med EMF lettere for miljøterapeuter?

TBO tar sitt utgangspunkt i hvordan traumer påvirker barnets utvikling og fungering. Det er en forståelsesramme som fokuserer mer på hva som ligger bak atferden hos barn enn spesifikke metoder og tilnærminger. TBO skal bidra til kartlegging av traumeerfaringer og traumerelaterte plager hos barn (Jørgensen & Steinkopf, 2013, s. 10). I møte med traumatiserte barn vil en traumebevisst forståelse gi miljøterapeuter konkrete verktøy og bedre forståelse i møte med utfordrende og krevende atferd (Bath, 2008, s. 1). En bedre forståelse for bakenforliggende årsaker på krevende og utfordrende atferd vil bidra at barna blir møtt med anerkjennelse og respekt (Jørgensen & Steinkopf, 2013, s. 12). Miljøterapeuter som jobber med EMF i boliger er der døgnet rundt og har en avgjørende rolle for ungdommens psykiske og fysiske tilstand. Dette innebærer at miljøterapeut har en viktig oppgave for å bidra til bedre forståelse av ungdommers følelser og bakenforliggende årsaker for atferden. Funnene i denne studien viser at informantene opplevde at TBO hjelper dem å forstå ungdommen bedre. TBO bidrar til at miljøterapeuter får mer empati og forståelse for ungdommen enn det har vært før TBO når voksne tenkte «han er så vanskelig».

Som Rakel påpeker:

Så er det mest sånn vi bruker det i hverdag litt sånn, de er ikke stygge for å være stygge, det er en grunn for det.

Rakels kommentar bekreftes av Emma:

Føler at TBO forandret meg på en bedre måte..det er lettere å forstå kanskje.

Samtidig nevner noen informanter at det er krevende å jobbe alltid traumebevisst. Av og til når ungdommen er vanskelig er det lettere å tenke «Nå gidder jeg ikke å kjøre deg, fordi du oppfører deg urimelig», som en av informantene sa. Det kreves av omsorgspersonen å være inne i toleransevinduet for å være i stand til å hjelpe ungdommen med regulering. På en side er det lettere i møte med ungdommen når du bærer en forståelse at ungdommen er ikke vanskelig for å være vanskelig. På en annen side setter TBO store krav til miljøterapeuten. Dønnestad og Steinkopf (2017) skriver at miljøterapeuten skal reflektere over seg selv, sine tanker, følelser og handlinger. Miljøterapeuten skal speile seg selv og være opptatt av hvordan

barnet oppfatter han eller henne (s. 109). Det er miljøterapeuten som kan skape kontakt, relasjon, trygghet og hjelpe til med regulering. Miljøterapeuten må tørre å se selv, kjenne seg selv og klare å regulere seg selv. Miljøterapeuten skal være i stand å beholde roen og tryggheten overfor ungdommer uansett situasjonen og sterke reaksjoner som kan komme fra ungdommer (Gustumhagen et.al., 2017, s. 109 – 110). For å kunne møte ungdommer på en god måte må miljøterapeuten tåle å bli korrigert av andre og se innover seg selv. Det er en målsetting at miljøterapeuten har fokus på selvrefleksjon og selvregulering og har avklart forhold til seg selv og sine følelser.

Som nevnt tidligere evnen til samregulering er hovedelement i TBO. Dette innebærer noe mer enn å bare være rolig person. Miljøterapeuten skal ha tilgang til sin egen «kaptein» når ungdommen utagerer, avviser, provoserer osv. (Jørgensen & Steinkopf, 2013, s. 14). Informanter i denne studien hadde en forståelse at de er selv metoden og opplevde dette krevende når de er en del av en personalgruppe der hver enkelt jobber ulikt. Det var flere informanter som nevnte at ansatte skal ha med seg personlige egenskaper for å jobbe med EMF. For å utøve TBO skal omsorgspersonene jobbe med sine egne triggere, ha selvrefleksjon og selvforståelse (Gustumhagen et.al., 2017, s. 109 – 110). En deltaker i denne studien understrekte viktigheten av å jobbe målrettet med seg selv. Det kan være flere årsaker til at andre deltakere ikke hadde like mye fokus på selvrefleksjon som for eksempel på det relasjonelle. Det kan tyde på at dette er ikke et element som får like mye fokus på personalmøter som for eksempel uheldige hendelser som har skjedd.

Som nevnt i 7.1 hadde informanter generelt mer fokus på trygghet og relasjon enn affektregulering. Grunnen til at omsorgspersoner skal jobbe med seg selv for å utøve TBO er for å være i stand til å samregulere sammen med ungdommen. Hvis omsorgspersoner mangler evnen til selvrefleksjon eller ikke bærer en forståelse på viktigheten av å jobbe med seg selv kan det ende opp med at TBO enten ikke blir brukt i møte med ungdommen eller brukt delvis. Utfra funnene trenger ansatte en avklaring hva det innebærer å være «metoden», finne sin egen måte å jobbe på og samtidig være en del av personalgruppen som utøver TBO ulikt. Det skal også være et økt fokus på selvrefleksjon og jakt etter egne triggere for å være i stand til å samregulere med ungdommen.

For Maia ble jobben vanskeligere etter at TBO ble implementert. Informanten opplevde at hun nå må forklare alt med begreper innen TBO og det oppleves som det er den eneste rådende forståelsesramme i organisasjonen deres.

Det kan være flere måter å tenke på og ikke bare den ene som vi har det, akkurat nå er det sånn at vi skal bare ha TBO i ryggmargen til alle ansatte.

Dette stemmer overens med Bath (2017) som hevder at traumebevisst tenkning har ført til overreaksjoner og det virker som andre terapeutiske metoder har gått i skyggen (s.2). TBO som nevnt tidligere forklarer mange av utfordringer med bakgrunn i komplekse traumer gjennom oppveksten. Bath (2017) mener at mange utfordringer kan forklares med traumatiske opplevelser, men ikke alle. Mange barn og unge har utfordringer med utvikling, psykisk helse eller atferds utfordringer som er ikke knyttet til traumer. Han hevder i tillegg at TBO ikke dekker alle barn og unges behov. Det er variasjon når det kommer til etnisk bakgrunn, psykisk helse, diagnoser og terapeutiske behov hos barn og unge (s.3). TBO har ført til et paradigmeskift i terapeutisk omsorg, men TBO er ikke svaret på alt. Den skal brukes forsiktig og med balanse. Fagfolk skal ikke bruke en global modell, men være nøye med hva det enkelte barnet trenger (Bath, 2017, s. 9). I den bedriften hvor informantene jobbet, er TBO den rådende forståelsesramme i møte med EMF. Det ble ikke nevnt av informanter at de har andre metoder eller forståelsesrammer i deres organisasjon. Flere informanter nevnte at ungdommer viser både traumereaksjoner og vanlig ungdomsatferd. Når ansatte blir presentert for bare en forståelsesramme i møte med en sammensatt gruppe kan det oppstå forvirrende situasjoner. Det kan tyde på at det er behov for alternative forståelsesrammer i møte med ungdommer som presenterer andre vinkler enn bare håndtering av traumereaksjoner. Det er også noe Asland (2017) bekrefter i sin forskning at EMF er en gruppe som trenger andre teorier i tillegg til TBO får å bidra til positiv utvikling.

Informantene i denne studien understrekte flere ganger at ungdommer er ulike og må bli møtt på ulike måter. Den forståelsen førte til at ansatte sitter med en følelse at TBO ikke passer for hver ungdom de jobber med. Funnene til Asland (2017) viser at TBO er en forståelsesramme med individuelt tilpasningsbehov. Dette krever av ansatte høy faglig relasjonskompetanse og handlingskompetanse (s. 48). Når det er ikke annen forståelsesramme som er anvendt ved gitt organisasjon pålegges miljøterapeuten stort ansvar å finne selv riktig måte å møte ungdommen på. Dette kan være uheldig for de ansatte og organisasjonene må ha alternative

forståelsesrammer for å ha variert kunnskap. Dette bekreftes også i forskningen til Skårdalsmo og Harnischfeger (2017) der ungdommene ber «Prøv å innta mitt perspektiv».

7.3 Hvilke utfordringer møter miljøterapeuter i den daglige jobben ved gjennomføring av TBO?

Informanter i denne studien nevner flere utfordringer de møter i hverdagen. Det er flere som nevner at det er utfordrende å alltid jobbe traumebevisst. Det mest framtrædende funnet gjelder grensesetting og konsekvenser. Mevik og Larsen (2012) påpeker at voksnes kontakt med barn og unge er preget av belæring, irettesettelse og grensesetting utfra det voksne tror er best for barn og unge. Informantene i denne studien var forsiktige med hvordan de setter grenser og bruk av konsekvenser (s.113). Flere informanter understrekte at grenser og konsekvenser skal gi mening og skal forklares til ungdommen. Dette samstemmer med funnene til Skårdalsmo og Harnischfeger (2017) hvor ungdommer ber gi reglene mening. Et annet element ved bruk av grenser og konsekvenser som ble understreket av informanter er medbestemmelse. Det er noen allmenne regler som ungdommer skal bare akseptere og følge, som for eksempel å være stille etter kl. 23.00. Informantene uttrykker at i tilfeller hvor ungdommen gis mulighet å uttale seg ble det lettere å akseptere grenser og konsekvenser. Asland (2017) påpeker i sin studie at konsekvenser er ikke en hindring for å kunne jobbe etter TBO (s. 48).

Informanter observerte hvordan for eksempel ekstravakter fokuserte på den ytre atferden og brukte konsekvensenkning i møte med ungdommene. Voksne er vant å utøve grensesetting og konsekvenser uten å få en tanke at de gjør noe galt. Forvirringen rundt konsekvensbruk med traumatiserte barn og unge kan skyldes at det blir ikke blir forklart helhetlig eller at det ikke har blitt lagt fram alternativer til håndtering av uønsket atferd. Dette nevner også en informant som sier at de som utøver TBO savner et alternativt respons i stedet for konsekvenser. Forvirringen kan også skyldes ordbruket. Dersom ansatte var informert om at «straff» kan være re-traumatiserende og ikke gir ønsket effekt hadde det vært lettere å forstå. Alle våre handlinger kommer med konsekvenser og det er greit for ungdommen å forstå. Konsekvenser bør ikke ha som formål å straffe barn og unge, men heller hjelpe dem med gjenoppretting, f.eks. at ungdommen må selv spare penger til en ny TV som han knuste (Jørgensen & Steinkopf, 2013, s.13). Bath (2017) påpeker at fagfolk som bruker TBO i praksis, skal være forsiktige med å ikke ta bort ansvaret for handlingen ved å tolke all atferd

som et smerteuttrykk. Barn og unge trenger grenser og rammer (s. 8). Bath (2017) bekrefter at det er mange som har tatt i bruk TBO som mener at konsekvenser fører til re-traumatisering av barn og unge og bør derfor unngås i praksis. Konsekvenser må brukes sensitivt med barnets historie som «bakteppe» slik at voksne unngår å gi barn og unge en ny traumatisk opplevelse (s. 8). Ut fra det informantene sier savner de en tydelighet rundt bruk av konsekvenser. Når det blir presentert for dem at konsekvenser fører til re-traumatisering uten å gi en alternativ respons kan det føre med seg frustrasjon og forvirring. Informantene sitter med en opplevelse at TBO har en tvetydighet ved seg. Maia for eksempel uttrykker at på den ene siden sier teoretikere bak TBO at det er viktig med grenser og konsekvenser, mens på den annen side sier de samtidig at konsekvenser ikke gir resultat og kan være re-traumatiserende for barna. Informanter i denne studien har delte meninger om bruk av konsekvenser i møte med ungdommer. Dette kan være uheldig for personalgruppen og ungdommen hvis ansatte utøver bruk av konsekvenser ulikt (Holland, 2013, s. 118). Det er viktig at voksne snakker sammen og samkjører grensesetting og konsekvensbruk ovenfor barnet. I tillegg skal både grensesetting og konsekvensbruk være hensiktsmessige og forsvarlige. Voksne rundt barnet skal ha kunnskap om det de jobber med, være bevisste og ha evne til å reflektere over om grenser og konsekvenser gir ønsket effekt i møte med krevende atferd (Holland, 2013, s. 118). Funnene til Asland (2017) viser imidlertid at det er også viktig med dialog når ungdommen er i sitt toleransevindu.

Det ble også nevnt av flere informanter å ikke få noe tilbake, å bli avvist gang på gang og møte utfordrende atferd er vanskelig.

Informantene nevner at de tar opp hendelser i etterkant og drøfter dem på personalmøter. Informantene nevnte ikke om de får noe individuell veiledning eller mulighet å sette ord på sine egne følelser og frustrasjoner. Noen informanter nevnte at det kan bli så frustrerende at de får tanker om å finne en annen jobb. Å samle barn og unge som har opplevd krenkelser innenfor fire vegger innebærer spenninger og daglige utfordringer (Skårderud & Sommerfeldt, 2013, s. 18). Det er vanskelig å være en hjelper uten å få noe igjen. Miljøterapeuter blir utsatt for kritikk, utagering og avvising gang på gang (Amble & Dahl – Johansen, 2016, s. 174). Miljøterapeuten trenger støtte og beskyttelse for å være i stand til å gjennomføre det daglige arbeidet i møte med ungdommer som har opplevd traumatiske hendelser. En arbeidsplass må være preget av et klima der kollegaene ivaretar og anerkjenner hverandre. Vi er sosiale vesener og utvikler oss i et samspill med andre. For å kunne vokse og

utvikle må vi våge å dele våre spørsmål, tanker og følelser (Skau, 2011, s. 149). Det er menneskelig å feile og feilene skal brukes som nye læringsmuligheter (Skau, 2011, s. 150). Det var utydelig om informantene føler at de har den friheten for å dele det de synes er vanskelig og trigger dem. Det ble nevnt av noen informanter at det er ikke alltid de klarer å komme til enighet på personalmøter.

Som Hauger (2017) skriver i sin forskning blir det begrenset utbytte av kurs hvis ansatte ikke får jevnlig veiledning (s. 69). Funnene hennes viser at fast veiledning var ikke satt i system på alle avdelingene. Dette førte også til at TBO ble litt glemt i hverdagen noe også informantene i min studie bekrefter. Veiledning er en viktig del av TBO og den skal være systematisk innarbeidet i organisasjonen. Hvis det er en kultur hvor ansatte blir satt i posisjon at det er en svakhet å komme fra sitt eget toleransevindu kan det ende opp i uheldige konsekvenser.

Det ble også nevnt av en informant at det er frustrerende at ungdommer ikke har normale folkeskikk og TBO unnskylder den atferden som ungdommer viser. Her tenker jeg det er viktig å huske den tredelte hjernen (5.2.2.) som forklarer hjernen hos barn som har blitt utsatt for traumatiske hendelser utvikles. Voksne må ha en forståelse at barn gjør så godt de kan. Hvis de ikke får til noe betyr det at de ikke har ferdighetene de trenger for å reagere på utfordringer på en tilpasset måte (Mevik & Larsen, 2012, s. 113). De voksne må prøve å forstå hva barnets bekymring er ved å samarbeide med barnet. På samme måte må barnet få hjelp å forstå hvorfor den voksne er bekymret for atferden ungdommen viser. For at problemet blir løst er det viktig å snakke sammen og imøtekomme hverandre for at problemet blir løst (Mevik & Larsen, 2012, s. 114). Derfor er det viktig for omsorgspersoner og for barnet selv å forstå at ikke all atferd styres av fornuften, men er styrt av maskinisten som bærer på vonde minner. Frustrasjonen til informantene skyldes også ved at ikke all atferd kan forklares som traumereaksjoner. Som den ene informanten sa:

Alle ungdommer er ikke traumatisert, men de har vonde følelser i sin bagasje og det å møtes med respekt, interesse, forståelse, bli møtt på sine behov og sine følelser er bra for hvem som helst, uansett hva de har med seg. Vi kaller det ofte for opplevelsbevissthet som handler om ...det er mange som sier «Men han er ikke traumatisert», så hvis vi oversetter TBO til opplevelsbevissthet så blir det mer relevant for flere.

TBO har grunnpilarer som kan anvendes med ungdommer om de er traumatiserte eller ikke. Selve betegnelsen «traumebevisst» kan forvirre omsorgspersoner som får beskjed å anvende

denne forståelsesrammen. Når miljøterapeuter opplever «vanlig» ungdomsatferd kan det føre til tanker om TBO er relevant. Men som informanten over sier hvis TBO blir også beskrevet som opplevelsesbevisst omsorg kan det blir mer relevant for flere. Ikke alle enslige mindreårige har kanskje blitt traumatisert i lik grad eller bærer på symptomer av PTSD. Men det er ingen tvil at det er ungdommer som har opplevd mye vondt som beskrevet i 2.1. Bath (2017) foreslår derfor å bruke beskrivelser som «å leve med alvorlige påkjenninger» eller «kronisk alvorlig stress». Han hevder at vi må være stressbevisste i samme grad som vi er traumebevisste (Bath, 2017, s. 5). I tillegg kan selve begrepet «traume» og «TBO» oppleves som merkelapp for barn og unge. Barn og unge har et sterkt ønske for normalitet, være som «alle andre». Diagnoser kan være nyttige hjelpemidler for å kartlegge barns behov. Men de kan også føre til stigmatisering av barn og unge som allerede føler seg annerledes (Bath, 2017, s.6). Hvis TBO blir også presentert som opplevelsesbevisst omsorg blir det samtidig mindre stigmatiserende for barn og unge og mer anvendelig i møte med ulike reaksjoner som ikke kan beskrives som «traumer».

På samme måte som ungdommer er forskjellige er også ansatte forskjellige. Det å bli presentert en forståelsesramme, få beskjed om å finne sin egen måte å utøve den på og understreke viktigheten av å være samkjørt kan føre til forvirring som funnene i denne studien viser.

Utfordringer er aldri svar hvitt...men jeg synes det er vanskelig at på denne boligen vi er 6 heltidsansatte og 2 deltidansatte...da har du 8 personer som jobber med ungdommer...og det å jobbe likt og være samkjørt synes jeg kan være en stor utfordring.

men allikevel så fungerer det jo ikke når vi egentlig på en arbeidsplass skal være samkjørte, men allikevel skal vi finne vår hver måte å gjøre ting på, vi må jo lære av hverandre hva som fungerer og hva som ikke fungerer.

Å finne sin egen måte å jobbe på og være samkjørt trenger nødvendigvis ikke var motsigende. Som den ene informanten nevner en kan finne sin måte utøve TBO på og lære av hverandre hva som fungerer og ikke fungerer. Flere informanter understreker også viktigheten med å respektere avgjørelser som er tatt på personalmøter. De kommer videre med eksempler hvor det kan oppstå situasjoner hvor det er vedtatt at ungdommen må ta buss, men det er en ansatt som velger å kjøre ungdommen. For at ansatte skal oppleve at det er både nødvendig og nyttig å være forskjellig skal det foreligge en kultur på arbeidsplassen hvor det er rom for konstruktiv kommunikasjon. En kollegabasert veiledning kan forebygge konflikt og

misforståelser (Høie & Larsen, 2018, s. 119). Veiledningen gir mulighet for å skape mening i opplevelsen og sette ord på følelser. Den ansattes opplevelser kan bli speilet og bidra til faglig vekst. For å forhindre at fagfolk slutter å jobbe med traumatiserte ungdommer på grunn av utfordringer som oppstår i hverdagen er det viktig å rette oppmerksomhet mot dem og gi dem rom å sette ord på følelser.

8. KONKLUSJON

Funnene viser at ansatte stort sett har positiv innstilling til TBO. Flere av informantene opplevde at det ble enklere å møte ungdommene og sterke reaksjoner etter at de fikk opplæring i TBO. Miljøterapeuter opplevde at TBO bidrar til forståelse at barn er ikke vanskelige for å være vanskelige. Oppmerksomheten ble rettet fra det ytre til det indre. Samtidig opplevdes det som utfordrende å være alltid traumebevisst i det miljøterapeutiske hverdagen. Det opplevdes som krevende å alltid være i sitt eget toleransevindu, huske at uheldig atferd er smerteuttrykk og unngå konsekvenstenkning i situasjoner med uønsket atferd. Allikevel var det stort sett enighet at TBO har bidratt til forståelse av ungdommen på en dypere måte. Noen informanter ønsket at ekstravakter hadde også kurs i TBO. De observerte at ekstravakter fokuserte mer på atferden enn bakenforliggende årsaker.

Informantene hadde god kunnskap om TBO men noe manglende forståelse av sammenhengen mellom de tre grunnpilarer: trygghet, relasjon og affektregulering. Affektregulering er den pilaren som utgjør forskjellen mellom vanlig miljøterapi og TBO. Informantene var godt kjent med at de er selv metoden i TBO. Evnen til selvrefleksjon og selvforståelse anses som nødvendig for å bruke TBO. Slik det kommer frem i teori skal omsorgspersoner være regulerte for å samregulere sammen med ungdommen. Det ble ikke nevnt om informantene jobber målrettet med dette. Informantene var også kjent med verktøyene innen TBO men de ble ikke brukt i møte med ungdommene. For at ungdommen skal bli kjent med sine triggere og reaksjonsmønstre trenger de også kjennskap til de ulike verktøyene innen TBO: toleransevindu, den tredelte hjernen, samregulering, triggere, time-in. Dette hjelper ungdommen å gjenkjenne sine følelser og reaksjoner neste gang de dukker opp og flere muligheter å utvikle følelsesregulering.

Informantene påpekte viktigheten av å ta opp etiske dilemmaer og hendelser på personalmøter. Det ble understreket at det er viktig å følge felles avgjørelser tatt på

personalmøter. Informanter opplevde at det kunne bli nok med en ansatt for å feile hele gruppen. Funnene viste at informantene opplever det er vanskelig å være «metoden», finne sin egen måte å jobbe på og være en del av en sammensatt personalgruppe. Det ble ikke nevnt om den faglige veiledningen er satt i system.

Informantene opplevde at TBO kan være tvetydig når det gjelder bruk av konsekvenser. Det var et ønske om tydeligere forklaring rundt bruk av konsekvenser eller alternative måter å håndtere krevende og utfordrende atferd på.

TBO er den rådende forståelsesrammen ved organisasjonen der informantene jobber. Informantene understreket viktigheten av å ha individuell tilnærming til ungdommene da de opplevde at TBO ikke kunne brukes i møte med alle i den målgruppen. Noen informanter opplevde det som frustrerende at det er bare en forståelsesramme som skal anvendes i møte med EMF. Grunnpilarene i TBO er anvendelige med ulike grupper som ikke nødvendigvis trenger å være traumatiserte, men hatt vanskelige opplevelser. Det var derfor forslag om å kalle TBO for opplevelsbevisst omsorg for å gjøre den mer relevant for flere.

9. AVSLUTTENDE REFLEKSJONER OG VEIEN VIDERE

Studien har flere begrensninger som gjør det vanskelig å generalisere resultater. Utvalget består av bare fem informanter med høyskoleutdannelse med varierende erfaring. Utvalget består av ansatte som jobber på ulike institusjoner og bofelleskap som tilhører samme barneverntjeneste. Det kan tenkes at miljøterapeuter fra andre avdelinger med tilknytning til andre barneverntjenester har andre opplevelser av TBO enn det som er beskrevet her. Studien bruker bare de faglærte som intervjupersoner. Studie hvor man har større utvalg og intervjuer ufaglærte, ledere og ungdommer vil kunne belyse fenomenet fra flere perspektiver. Det kan i tillegg være andre faktorer som type utdannelse, erfaring og rekrutteringsprosessen som har betydning for utvalget. Det kommer frem av studiens funn at informanter har ulik opplevelse av TBO. Det er også en del begrenset bruk av TBO i praksisen. Dette kan skyldes individuelle forhold i mitt utvalg eller ha sammenheng med forskjeller mellom avdelinger og regioner.

Som det ble nevnt tidligere i oppgaven har jeg forsket på et felt som jeg er godt kjent med. Jeg har prøvd å være bevisst min egen erfaring og ikke forveksle mine egne opplevelser av TBO

med informantene sine. For å unngå dette har jeg forholdt meg nøytral ved intervjuprosessen og hatt søkelys på opplevelsene til informantene. Med dette håper jeg at jeg har klart å framstille datamaterialet på en gyldig måte. Samtidig er det umulig å være helt nøytral som forsker. Det kan hende at mine egne meninger og opplevelser har hatt en effekt på analysen og drøftingen. Som nevnt tidligere innen standpunkt-feministisk forskning er forskeren likeverdig kunnskapsprodusent som forskersubjektet. Forskeren skal være åpen og reflektert over sine egne verdier, situerthet og kunnskapsposisjonering. Jeg tenker å være nøytral og et «objekt» i denne forskningen har vært lite relevant. Jeg håper at mine refleksjoner over egne synspunkter og bakgrunn fører til sterk objektivitet som Sandra Harding påpeker.

Det er en informant som nevner at beskrivelser om TBO kan være litt vage. Funnene i denne studien bekrefter dette utsagnet. Men det kreves mye mer inngående forskning for å kartlegge om det er informasjonen på kursene som er vag, eller om det er en opplevelse som utvalget i denne studien har.

Videre har informantene i denne studien gjennomgående snakket om utfordringer ved bruk av konsekvenser. TBO påpeker at konsekvenser kan være re-traumatiserende. Dette gjør at ansatte opplever at konsekvenser er ikke hensiktsmessige å bruke. Når de møter utfordrende atferd med ungdommer som tester grenser og tålmodigheten, etterspør de imidlertid alternativer måter å håndtere utfordrende atferd. Dette kan også være et spennende tema å forske på.

10. KILDER

Amble, L., & Dahl-Johansen, C. (2016). *Miljøterapi som behandling ved komplekse traumer hos barn og unge*. Oslo: Universitetsforl.

Asland, L. (2017). *Traumebevisst omsorg som rammeverk i arbeid med enslige mindreårige flyktninger* (Masteroppgave). Institutt for pedagogikk og livslang læring, NTNU, Trondheim.

Bath, H. (2008). The Three Pillars of Trauma-Informed Care. *Reclaiming Children and Youth*, 17(3), 17.

Bath, H. (2015). The Three Pillars of TraumaWise Care: Healing in the Other 23 Hours1. *Reclaiming Children and Youth*, 23(4), 5.

Bath, H (2017). The trouble with trauma. *Scottish Journal of Residential Child Care* 2017 – Vol.16, No.1

Den tredelte hjernen. Hentet fra RVTS – sør «Hjernen opplysning for barn» Hentet fra: <https://rvtssor.no/aktuelt/33/hjerne-opplysning-for-barn/>

Dittman, I., & Jensen, T.K. (2010). EMFs psykiske helse – en litteraturstudie. *Psykologtidsskriftet*. Hentet fra: <https://psykologtidsskriftet.no/fagartikkel/2010/09/enslige-mindreareige-flyktningers-psykiske-helse-en-litteraturstudie>

Dønnestad, E. (2015, 27. januar). Hjerne - opplysning for barn. Hentet fra: <https://rvtssor.no/aktuelt/33/hjerne-opplysning-for-barn/>

Eide, K. (Red) (2012). *Barn på flukt. Psykososialt arbeid med EMF*. 1. utg. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag

Eide, Ketil, Kjelaas, Irmelin, & Larsgaard, Ann Kristin. (2017). Hjem eller institusjon? *Tidsskrift for Velferdsforskning*, 20(4), 317-331.

Gustumhaugen, K., Dønnestad, E., & Steinkopf, H. (2017). *Miljøterapeuten: Mennesket som metode i miljøterapi*. Oslo: Universitetsforl.

Harding, S. (1991). *Whose science? Whose knowledge? : Thinking from women's lives*. Ithaca, N.Y: Cornell University Press.

Harding, S. (2015). *Objectivity and Diversity: Another Logic of Scientific Research*. Chicago: University of Chicago Press

Hauger, A.S (2017). *Traumebevisst omsorg i barnevernsinstitusjoner* (Masteroppgave). Høgskolen i Innlandet, Hamar.

Holland, H. (2013). *Varig atferdsendring hos barn : Krever varig atferdsendring hos voksne*. Oslo: Gyldendal akademisk.

Jacobsen, D. (2010). *Forståelse, beskrivelse og forklaring: Innføring i metode for helse – og sosialfagene* (2. utg. ed.). Kristiansand: Høyskoleforl.

Jenssen, D., Kjørstad, M., Seim, S., & Tufte, P. (2020). *Vitenskapsteori for sosial- og helsefag* (1. utgave. ed.). Oslo: Gyldendal.

Kvaran, I., & Holm, J. (2012). *Barnevernsfaglig miljøterapi*. Kristiansand: Cappelen Damm Høyskoleforl.

Lillevik, O., & Øien, L. (2014). *Miljøterapeutisk arbeid i møte med vold og aggresjon*. Oslo: Gyldendal akademisk.

Mevik, K., & Larsen, E. (2012). *Miljøterapeutisk praksis: Fortellinger fra arbeidet med utsatte barn og unge*. Oslo: Universitetsforl.

Myking, T. (2015). *Mellom ivaretakelsesarbeid og ytelsesarbeid. En standpunkt feministisk studie i utøvelser av sosionomfaglig arbeid på sosialkontor og i NAV*. (Doktorgradsavhandling). Universitetet i Stavanger: Det samfunnsvitenskapelige fakultetet.

Nilssen, V. (2012). *Analyse i kvalitative studier: Den skrivende forskeren*. Oslo: Universitetsforl.

Ryen, A. (2002). *Det kvalitative intervjuet*. Bergen: Fagbokforlaget

Skau, G. (2011). *Gode fagfolk vokser : Personlig kompetanse i arbeid med mennesker* (4. utg. ed.). Oslo: Cappelen Damm akademisk.

Skårderud, F., & Sommerfeldt, B. (2013). *Miljøterapi boken: Mentalisering som holdning og handling*. Oslo: Gyldendal akademisk.

Strømstad, J., Torbjørnsen, A., & Aasland, A. (2016). *Hvem er du?: Miljøterapi som terapeutisk relasjonsarbeid*. Stavanger: Hertervig forl. akademisk.

Thargaard, T. (2013). *Systematikk og innlevelse: en innføring i kvalitativ metode*. Bergen: Fagbokforlaget.

Thornquist, E. (2003). *Vitenskapsfilosofi og vitenskapsteori: For helsefag*. Bergen: Fagbokforl.

Toleransevindumodellen (Tilpasset fra Ogden, Minton & Pain, 2006).

<https://psykologtidsskriftet.no/fagartikkel/2014/07/regulering-som-nokkelbegrep-og-toleransevinduet-som-modell-i-en-ny>

Øien, M., Hansen, S.B. (2018). *Erfaringer med traumebevisst omsorg i kommunale psykisk helse og sosiale tjenester* (Masteroppgave). Universitetet i Agder, Kristiansand.

Vedlegg 1

Behandlingsansvarlig:

Universitetet i Stavanger. Institutt for Sosialfag
Kjell Arholms hus, 2. etasje
Telefon: 51 83 41 39

Forespørsel

Forespørsel om å intervju miljøterapeuter ved deres organisasjon.

Mitt navn er Tamila Shamileva, og jeg går på masterstudier *Sosialt arbeid og sosialpedagogikk* ved Universitetet i Stavanger. Jeg henvender meg til dere i forbindelse med min masteroppgave, «Traumebevisst omsorg i møte med enslige mindreårige flyktinger», der jeg ønsker å forske på faktorer som kan styrke traumebevisst omsorg, anvendelsen av traumebevisst omsorg i praksisen og utfordringer som dette fører til.

Jeg ønsker å innhente kunnskap fra miljøterapeuter som har kjennskap til TBO og erfaring med TBO i praksisen. I den forbindelse ønsker jeg å intervju et utvalg av 5-6 deres miljøterapeuter. Intervjuene vil være opptil en time. Jeg kan ta direkte kontakt med de som vil delta for å avtale nærmere dato og sted for intervjuet.

Informanter får et informasjonsskriv om at deltakelse i prosjektet er frivillig og at vedkommende kan når som helst trekke seg dersom vedkommende ikke ønsker å delta. Personopplysninger vil bli anonymisert etter NDSs forskningsetiske prinsipper, slik at informasjonen jeg bruker ikke kan spores tilbake til bestemte personer.

Hvis dere ønsker nærmere informasjon er det bare å ta kontakt. Jeg kan nås på mailadresse tamila07@hotmail.com eller telefonnummer 920 20 414.

Håper dette blir av interesse for dere.

Med vennlig hilsen
Tamila Shamileva

Vedlegg 2

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet «*Traumebevisst omsorg i møte med enslige mindreårige flyktninger*», og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg vet at deltagelsen er frivillig. Jeg samtykker til:

- å delta i intervju
- student tar notater underveis
- å ta opp intervju på lydopptak

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet, ca. 30.05.2019

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

(Signert av student, dato)

Vedlegg 3

Intervjuguide

1. Din bakgrunn: utdanning, erfaring, alder
2. Hvordan føler du det er å jobbe med enslige mindreårige flyktninger?
3. Miljøarbeid med enslige mindreårige flyktninger – hva kjennetegner den?
4. Hva kjennetegner en ungdom som har opplevd traumer?
5. Hvordan skal sårbare og risikoutsatte ungdommer møtes?
6. Hva er mest utfordrende med ungdommene? Hvorfor framstår de som utfordrende?
7. Hva er de positive sidene ved ungdommene?
8. Hvorfor tenker du det er utbredt med selvskading blant ungdommer?
9. Hvordan utfordringer blir møtt og håndtert på institusjoner. Hva fungerer og hva fungerer ikke?
10. Bygging av relasjon i hverdagen – hvordan opplever miljøterapeuter avvisning og utagering under bygging av relasjon? Hvordan håndteres det?

Traumebevisst omsorg

11. Hva ligger i begrepet traumebevisst omsorg?
12. Hva trenger personalet kunnskap om for å kunne møte disse ungdommene på en god måte?
13. Traumebevisst omsorg vs. Atferds tilnærming?
14. På hvilken måte kan traumebevisst omsorg være positiv for ungdommene?
15. Kan traumebevisst omsorg føre til hjelpeløshet/skjemme bort?
16. Hvordan se forskjellen på traumereaksjoner og bruk av det som unnskyldning?
17. Hvordan kan traumebevisst omsorg brukes for å redusere utfordrende atferd?
18. Kan mer kunnskap om traumebevisst omsorg føre til reduisering av traumeraksjoner?
19. Kan mer kunnskap om TBO føre til mindre tvang? Hvorfor?
20. Makt – avmakt – hvordan håndteres dette på deres arbeidsplass?
21. Er traumebevisst omsorg effektiv i praksis?
22. Hva er svakheter og styrker ved traumebevisst omsorg?
23. Konsekvenser ved utfordrende atferd? Hva og hvordan?
24. Er det ulike oppfatninger av hvordan en bør gå fram og håndtere en konfliktsituasjon? Hva skal foreligge for at kollegaene skal være samkjørte?

Vedlegg 4

27.6.2020

NSD - Min side

NSD Personvern

31.01.2019 11:43

Det innsendte meldeskjemaet med referansekode 867506 er nå vurdert av NSD.

Følgende vurdering er gitt:

Det er vår vurdering at behandlingen av personopplysninger i prosjektet vil være i samsvar med personvernlovgivningen så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet med vedlegg den 31.01.19 samt i meldingsdialogen mellom innmelder og NSD. Behandlingen kan starte.

MELD ENDRINGER

Dersom behandlingen av personopplysninger endrer seg, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. På våre nettsider informerer vi om hvilke endringer som må meldes. Vent på svar før endringer gjennomføres.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle alminnelige kategorier av personopplysninger frem til 01.06.19

LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake. Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a.

PERSONVERNPRINSIPPER

NSD vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om:

- lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen
- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke behandles til nye, uforenlige formål
- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet
- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: åpenhet (art. 12), informasjon (art. 13), innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), underretning (art. 19), dataportabilitet (art. 20).

NSD vurderer at informasjonen om behandlingen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13.

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1 f) og sikkerhet (art. 32).

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og/eller rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til med prosjektet!

Kontaktperson hos NSD: Silje Fjelberg Opsvik
Tlf. Personverntjenester: 55 58 21 17 (tast 1)